

BAB 6

ANALISIS PEMBENTUKAN

POLA KATA NAMA *MUSHTAQ* BAHASA ARAB

6.0 PENDAHULUAN

Bab ini menganalisis pembentukan kata nama *mushtaq* yang mempunyai ciri-ciri makna dan fungsi kata kerja. Kata nama jenis ini mempunyai bentuk wazan yang berbeza dari segi morfologi dengan kata kerja. Namun ia merupakan subsistem dari sistem kata kerja dan sentiasa berdampingan dengan kata kerja. Kata nama dalam subsistem ini dikenali sebagai kata nama *mushtaqqāt* di kalangan sarjana morfologi Arab dan kata nama *al'āmil 'amala al-fi'li* di kalangan para sarjana sintaksis (Muhammad 'Abdul Khālid 'Uḍāimat 1962 : 247).

Dalam bab ini pengkaji hanya menumpukan kajian terhadap tiga jenis kata nama *mushtaq* sahaja iaitu *maṣḍar* (المَصْدَر) *ism fā'il* (اِسْمُ الْفَاعِلِ) *ism maf'ūl* (اِسْمُ الْمَفْعُولِ), kerana ketiga-tiga subsistem ini mempunyai hubungan yang sangat rapat dengan pembentukan kata kerja. Manakala kata nama *mushtaq* yang lain seperti kata *ṣiḡah al-mubālagah li ism fā'il* (صِيغَةُ الْمُبَالَغَةِ), *ṣifat al-mushabbahah* (الصِّفَةُ الْمُشَبَّهَةِ) dan *ism tafḍīl* (اِسْمُ التَّفْضِيلِ) disentuh secara sepintas lalu. Ini dapat dilihat dengan jelas dalam huraian berikut :

6.1 KATA NAMA *MAŞDAR*

Kata nama *maşdar* merupakan kata nama yang menunjuk kepada makna peristiwa semata-mata (Khālid ‘Abdullah al-’Azhariy , t.t : 1 : 62) tanpa merujuk kepada makna zat , kala dan tempat . Kata nama *maşdar* ini menurut para sarjana bahasa aliran *Kūfah* lebih bersifat derivatif iaitu diterbit daripada sumber kata kerja melalui proses pencantuman kata akar sesuatu kata kerja dengan pelbagai imbuhan . Manakala pakar-pakar bahasa dari aliran *Başrah* pula beranggapan bahawa kata nama *maşdar* ini merupakan kata sumber atau kata asal bagi segala bentuk kata -kata terbitan lain (al-Ḥamalāwiy , 1995 : 89) .

Pembentukan kata nama *maşdar* ini juga bersifat fleksi dan membentuk pola-polanya melalui kejadian perubahan fonem atau bunyi bahasa dalam kata akarnya . Pola-pola kata nama *masdar* agak banyak mengikut golongan kata kerja dan susunan konsonan dan vokalnya . Namun pada dasarnya , ia boleh dibahagikan kepada tiga golongan iaitu kata nama *masdar qiyāsiy* , kata nama *masdar samā’iy* dan kata nama *masdar şinā’iy* (buatan) (Khadījah al-Ḥadīthiy , 1965 : 207) .

Dalam kajian ini , pengkaji hanya akan memberi penekanan kepada kata nama *masdar qiyāsiy* dan kata nama *masdar samā’iy* sahaja (Lihat jadual 3.30) kerana tiap-tiap keduanya mempunyai unsur makna dan fungsi yang didukung oleh kata kerja .

6.1.1 ANALISIS KATA NAMA *MAŞDAR QIYĀSIY*

Kata nama *maşdar* yang berada dalam kategori ini kebanyakannya terdiri daripada kata nama *maşdar thulāthiy mazīd* , kata nama *maşdar rubā'iy mujarrad* dan kata nama *maşdar rubā'iy mazīd* (Riḍa'uddin , 1982 : 2 :163). Pola ketiga-tiga golongan ini adalah tetap dan boleh dibentuk secara *qiyās* (al-Makūdiy , 1954 : 116 dan Fakhruddin Qabāwat , 1988 : 136) seperti dalam huraian di bawah :

6.1.1.1 Analisis Kata nama *Maşdar Thulāthiy Mazīd*

Kata nama *maşdar thulāthiy mazīd* dibentuk daripada sumber kata kerja *thulāthiy mazīd* . Wazannya adalah tetap dan boleh dibentuk secara *qiyās* ('Ibn 'Aqīl , 1990 : 2 : 118). Antara wazan-wazan kata nama *maşdar* jenis ini yang paling popular ialah : إِفْعَالٌ < *if'ālun* > , تَفْعِيلٌ / تَفْعَلَةٌ < *taf 'ilun / taf'ilatun* > , مُفَاعَلَةٌ / فِعَالٌ < *mufā'alatun / fi'ālun* > , إِفْتِعَالٌ < *ifti'ālun* > , إِنْفِعَالٌ < *infi'ālun* > , تَفَاعُلٌ < *tafā'ulun* > , تَفْعُلٌ < *tafa'ulun* > , اِسْتِفْعَالٌ < *istif'ālun* > (al-Ḥamalāwiy , 1995 : 92-95) .

Penerangan lanjut tentang bentuk-bentuk pola – pola berkenaan serta unsur - unsur perubahan fonem (bunyi) yang berlaku dalam pembentukan pola tersebut dapat dilihat dalam jadual yang dirumus mengikut urutan kod JK (Lihat jadual 3.35) dan kala seperti dibawah :

1) Analisis Pola *Maṣḍar* WM 2 : أَفْعَالٌ < *if'ālun* >

Jadual 6.1 : Analisis pola *maṣḍar* dari wazan WM 2 : أَفْعَالٌ < *if'ālun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 1	إِكْرَامٌ	أَفْعَالٌ < 'if'ālun>		<ul style="list-style-type: none"> Tiada perubahan berlaku
JK 2	إِتِّخَاذٌ		إِتِّعَالٌ < 'i'ālun>	<ul style="list-style-type: none"> Penukaran awalan huruf 'illah kata akar kepada huruf yā'. Bentuk pola asalnya ialah إِتَّخَذَ
JK 3	إِرْتَادٌ	أَفْعَالٌ < 'if'ālun>		<ul style="list-style-type: none"> Penyuraian huruf kedua dan akhir kata akar
JK 4	إِئْتِصَالٌ		إِتِّعَالٌ < 'i'ālun>	<ul style="list-style-type: none"> Penukaran awalan huruf 'illah kata akar kepada huruf yā'. Bentuk pola asalnya ialah إِؤْتِصَلَ
JK 5	إِعَادَةٌ		إِفْعَالَةٌ / إِفْعَالَةٌ < 'ifālatun > / < ifa'latun >	<ul style="list-style-type: none"> Pengguguran huruf kedua kata akar atau alif imbuhan . Kemudian uruf tā' ditambah di akhiran sebagai gantian . Bentuk pola asalnya ialah إِعْوَادٌ
				<ul style="list-style-type: none"> Penukaran huruf 'illah di akhir kata akar kepada

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 6	إِقْفَاءٌ		إِفْعَاءٌ < 'if'ā'un >	hamzah. Bentuk pola asalnya ialah إِقْفَائِيّ
JK 7	إِقْفَوَاءٌ		إِفْعَاءٌ < 'if'ā'un >	<ul style="list-style-type: none"> • Penukaran huruf 'illah di akhir kata akar kepada hamzah . Bentuk pola asalnya ialah إِقْفَوَائِيّ
JK 8	إِيفَاءٌ	إِفْعَالٌ < 'if'ālun >	إِيعَاءٌ < 'ī'ā'un >	<ul style="list-style-type: none"> • Penukaran awalan huruf 'illah pada kata akar kepada huruf yā' dan huruf 'illah di akhiran kata akar kepada huruf hamzah . Bentuk pola asalnya ialah إِوْفَائِيّ

Berdasarkan analisis yang dijalankan terhadap pembentukan pola kata *maṣḍar* WM 1 bagi contoh-contoh dalam jadual 6.1 di atas , mendapati enam jenis kod JK iaitu JK 2 ,JK 4 , JK 5 , JK 6 ,JK 7 dan JK 8 mengalami perubahan menyebabkan wujud perbezaan yang ketara dengan struktur wazan asal kata *maṣḍar* iaitu إِفْعَالٌ < 'if'ālun > . Sementara kod JK 1 إِكْرَامٌ dan kod JK 3 إِرْدَادٌ tidak mengalami sebarang perubahan pada struktur katanya malah tetap utuh dengan bentuk asalnya iaitu إِفْعَالٌ < 'if'ālun > . Unsur –unsur perubahan yang terlibat adalah penukaran , penyuraian , pengalihan harakah dan pengguguran huruf .

Huruf *hamzah* pertama kata akar pada pola kata *maṣḍar* اِخْتَذَ bagi kod JK 2 dalam contoh di atas ditukarkan kepada huruf *yā* iaitu اِيخْتَذَ kerana menyesuaikan dengan harakah *kasrah* huruf *hamzah* imbuhan sebelumnya . Pertukaran tersebut berlaku disebabkan pertemuan dua huruf *hamzah* secara berurutan dalam satu perkataan ('Abū Ḥanīfah bin Nu'mān , 1940 : 103) Perbezaan wazan adalah اِيْعَالٌ < ī'āun > .

Huruf *wāw* yang berharakah *sukūn* pada awalan kata akar pola kata *maṣḍar* اِيُصَالٌ dalam kod JK 4 pula ditukarkan kepada huruf *ya* اِيُصَالٌ kerana mengikuti harakah *kasrah* huruf *hamzah* imbuhan sebelumnya . Perbezaan wazan adalah اِيْعَالٌ < ī'ālun > ('Abduh al-Rājiḥiy , 1984 : 169) .

Manakala pola kata *maṣḍar* اِعَادَةٌ bagi kod JK 5 terbentuk apabila harakah *fathah* pada huruf *wāw* اِعْوَادٌ dipindahkan kepada huruf konsonan sebelumnya seperti اِعْوَادٌ . Kemudian huruf *wāw* tersebut ditukar kepada huruf *alīf* kerana menyesuaikan harakah *fathah* pada huruf sebelumnya seperti اِعَادَةٌ menyebabkan berlakunya pertembungan dua huruf *alīf* yang mewajibkan pengguguran salah satunya iaitu اِعَادٌ . Menurut Baha'uddin Ibn 'Aqīl (1990 : 2 : 121) huruf *alīf* pertama yang merupakan huruf akar kedua digugurkan . Sementara al-Ḥamalāwiy (1995 : 93) dan Fakhruddin Qabāwat (1988 : 19) pula berpendapat huruf *alīf* kedua yang merupakan huruf imbuhan digugurkan. Kemudian huruf *tā' marbūṭah* (ة) ditambah di akhiran sebagai gantian kepada huruf *alīf* yang digugurkan . Perbezaan wazan adalah اِفَالَةٌ < 'ifālatun > di sisi Ibn 'Aqīl dan اِفْعَالَةٌ < 'ifa'latun > di sisi al-Ḥamalāwiy dan Fakhruddin Qabāwat .

Penukaran huruf ‘illah di akhiran kepada huruf *hamzah* dapat dilihat pada pola kata *maṣdar* **إِلْقَاءٌ** dan **إِدْعَاءٌ** dalam kod JK 6 dan kata *maṣdar* **إِفْوَاءٌ** dalam kod JK 7 . pula asalnya ialah . Menurut kaedah morfologi , apabila huruf *yā’* atau huruf *wāw* berada di akhiran kata dan sebelum keduanya adalah huruf *alīf* imbuhan seperti **إِلْقَائِيٌّ** dan **إِدْعَاؤُ** dan **إِفْوَائِيٌّ** , maka kedua-dua huruf tersebut wajib ditukar kepada huruf *hamzah* seperti : **إِلْقَاءٌ** , **إِدْعَاءٌ** , **إِفْوَاءٌ** (Khālid ‘Abdullah al-Azhariy , t.t : 2 : 368). Perbezaan wazan adalah إِفْعَاءٌ < if‘ā’un > .

Pola kata *maṣdar* **إِيفَاءٌ** dalam kod JK 8 pula mengalami dua perubahan pada struktur katanya iaitu di awalan dan di akhiran . Huruf *wāw* yang mewakili huruf pertama kata akar **إِوْفَائِيٌّ** ditukarkan kepada huruf *yā’* bagi menyesuaikan dengan harakah *kasrah* huruf *hamzah* imbuhan sebelumnya . Manakala huruf *yā’* di akhiran **إِوْفَائِيٌّ** pula ditukarkan kepada huruf *hamzah* kerana berada selepas huruf *alīf* imbuhan . Perbezaan wazan adalah إِيفْعَاءٌ < i‘ā’un > .

2) Analisis Pola *Maṣḍar* WM 3 : تَفْعِيلٌ / تَفْعِلَةٌ < taf 'ilun / taf'ilatun >

Jadual 6.2 : Analisis pola *maṣḍar* bagi wazan WM 3 : تَفْعِيلٌ / تَفْعِلَةٌ
< taf 'ilun / taf'ilatun >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 1	تَذْبِيرٌ تَذْكَرَةٌ	تَفْعِيلٌ تَفْعِلَةٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Tiada perubahan
JK 2	تَأْتِيرٌ تَأَذِنَةٌ	تَفْعِيلٌ تَفْعِلَةٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Tiada perubahan
JK 3	تَقْرِيرٌ تَقْرَرَةٌ	تَفْعِيلٌ تَفْعِلَةٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Tiada perubahan
JK 4	تَوْحِيدٌ تَوْسِيعَةٌ	تَفْعِيلٌ تَفْعِلَةٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Tiada perubahan
JK 5	تَطْوِيلٌ تَطْوَلَةٌ	تَفْعِيلٌ تَفْعِلَةٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Tiada perubahan
JK 6	تَعْرِيزَةٌ	تَفْعِلَةٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan
JK 7	تَسْوِيَةٌ	تَفْعِلَةٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan
JK 8	تَوْصِيَةٌ	تَفْعِلَةٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan

Analisis dalam jadual 6.2 di atas menunjukkan bahawa struktur kata nama *maṣḍar* bagi semua jenis kod JK tidak mengalami sebarang perubahan pada susunan katanya . Wazan تَفْعِلَةٌ < *taf'ilatun* > lebih popular digunakan bagi kod JK 6, JK 7 , JK 8 berbanding wazan تَفْعِيلٌ < *taf'īlun* >. Manakala JK 2 pula penggunaan wazan تَفْعِلَةٌ < *taf'ilatun* > adalah lebih popular apabila huruf *hamzah* pada kata dasar berada di akhiran seperti تَهْنِئَةٌ , تَعْبِيَةٌ (Sībawayh ,1982 :2 : 244).

3) Analisis Pola Maṣḍar WM 4 : فِعَالٌ / مُفَاعَلَةٌ < *mufā'latun / fi'ālun* >

Jadual 6.3 : Analisis pola *maṣḍar* bagi wazan WM 4 : فِعَالٌ / مُفَاعَلَةٌ
< *mufā'latun / fi'ālun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 1	مُجَاهَدَةٌ جِدَالٌ	مُفَاعَلَةٌ فِعَالٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Tiada perubahan
JK 2	مُؤَامَرَةٌ إِمَارٌ	مُفَاعَلَةٌ فِعَالٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Tiada perubahan
JK 3	مُحَابَبَةٌ حِبَابٌ	مُفَاعَلَةٌ فِعَالٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Tiada perubahan
JK 4	مُؤَاصَلَةٌ وِفَاقٌ	مُفَاعَلَةٌ فِعَالٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Tiada perubahan

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 5	مُعَايِنَةٌ جَوَارٌ	مُفَاعَلَةٌ فِعَالٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Tiada perubahan
JK 6	مُلَاقَاةٌ نِدَاءٌ	مُفَاعَلَةٌ فِعَالٌ	Tiada فِعَاءٌ <fi'ā'un>.	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Huruf 'illah di akhiran kata akar ditukar kepada huruf hamzah . Bentuk asalnya ialah نِدَائِي
JK 7	مُسَاوَاةٌ سِيَوَاءٌ	مُفَاعَلَةٌ فِعَالٌ	Tiada فِعَاءٌ <fi'ā'un>.	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Huruf 'illah diakhirkan kata akar ditukar kepada huruf hamzah. Bentuk asalnya ialah سِيَوَائِي
JK 8	مُؤَالَاةٌ وَقَائٌ	مُفَاعَلَةٌ فِعَالٌ	Tiada فِعَاءٌ <fi'ā'un>.	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Huruf 'illah diakhirkan kata akar ditukar kepada huruf hamzah . Bentuk asalnya ialah وَقَائِي

Analisis yang dijalankan terhadap pembentukan pola kata *maṣḍar* WM 1 bagi contoh-contoh dalam jadual 6.3 di atas mendapati bahawa wazan kata *maṣḍar* مُفَاعَلَةٌ < *mufa'alatun* > dan فِعَالٌ < *fi'alun* > tidak mengalami sebarang perubahan besar pada struktur katanya bagi semua kategori kod JK . Ia boleh diperolehi secara *qiyās* dari kata kerja *thulathiy mujarrad* فَعَلَ < *fa'ala* > ('Abdullah 'Ibn 'Aqīl , 1990 : 2 : 122) . Wazan مُفَاعَلَةٌ < *mufa'alatun* > mempunyai kekerapan yang paling tinggi dan sangat popular berbanding wazan فِعَالٌ < *fi'alun* > .

Al-Ḥamalāwiy (1995 : 94) dalam kitabnya *Shadha al'Urf Fi Fan al-Ṣarf* menyatakan bahawa sekiranya huruf pertama kata akar dalam kategori kod JK 4 terdiri daripada huruf *yā* seperti يَأْمَنُ , maka wazan *maṣḍarnya* adalah مُفَاعَلَةٌ < *mufa'alatun* > seperti مُيَاْمَنَةٌ dan penggunaan wazan فِعَالٌ < *fi'alun* > tidak dibenarkan mengikut kaedah morfologi.

Analisis yang dijalankan juga mendapati perubahan kecil turut berlaku pada wazan فِعَالٌ < *fi'alun* > khususnya bagi kod JK 6 , JK 7 dan JK 8 seperti نِدَاءٌ , وَقَاءٌ dan سِوَاءٌ di mana bentuk asalnya adalah نِدَائِي , سِوَائِي dan وَقَائِي . Menurut kaedah morfologi , apabila huruf *yā'* berada di akhiran kata dan sebelumnya adalah huruf *alīf* imbuhan , maka wajib ditukarkan kepada huruf *hamzah* (Khālīd 'Abdullah al-'Azharīy , t.t : 2 : 368) seperti نِدَاءٌ , وَقَاءٌ dan سِوَاءٌ . Perbezaan wazan adalah فِعَاءٌ < *fi'a'un* > .

4) Analisis Pola *Maṣdar* WM 5 : تَفَاعُلٌ < *tafā'ulun* >

Jadual 6.4 : Analisis pola *maṣdar* bagi wazan WM 5 : تَفَاعُلٌ < *tafā'ulun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 1	تَضَارَبُ	تَفَاعُلٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan
JK 2	تَأْخُذُ		<u>تَأْعُلٌ</u> < <i>ta'ā'lun</i> >	<ul style="list-style-type: none"> • Penyerapan huruf pertama dan kedua kata akar
JK 3	تَحَابٌ		<u>تَفَالٌ</u> < <i>tafāllun</i> >	<ul style="list-style-type: none"> • Penyerapan huruf kedua dan akhir kata akar .
JK 4	تَوَارِدٌ	تَفَاعُلٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan
JK 5	تَشَاوُرٌ	تَفَاعُلٌ	Tiada	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan
JK 6	تَلَاقٍ التَّلَاقِي		<u>تَفَاعٍ</u> < <i>tafā'in</i> > <u>التَّفَاعِي</u> < <i>al-tafā'i</i> >	<ul style="list-style-type: none"> • Pengguguran huruf 'illah di akhiran ketika <i>nakirah</i> dan huruf kedua kata akar <i>dikasrah</i> bersama <i>tanwīn</i>. • Penukaran huruf akhir kata akar kepada huruf <i>yā'</i>
JK 7	تَسَاوٍ		<u>تَفَاعٍ</u> < <i>tafā'in</i> >	<ul style="list-style-type: none"> • Pengguguran huruf 'illah di akhiran ketika <i>nakirah</i> dan huruf kedua kata akar <i>dikasrah</i> bersama <i>tanwīn</i>. • Penukaran huruf akhir kata

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
	التَّسَاوِي		التَّفَاعِي < al-tafā'ī >	akar kepada huruf <i>yā'</i>
JK 8	تَوَارِي التَّوَارِي		تَفَاعِي < tafā'in > التَّفَاعِي < al-tafā'ī >	<ul style="list-style-type: none"> • Pengguguran huruf <i>'illah</i> di akhiran ketika <i>nakirah</i> dan huruf kedua kata akar <i>dikasrah</i> bersama <i>tanwīn</i>. • Penukaran huruf akhir kata akar kepada huruf <i>yā'</i>

Analisis pola *maṣdar* WM 5 تَفَاعُلٌ < tafā'ulun > dalam jadual 6.4 di atas mendapati tidak ada perubahan ketara pada pola kata *maṣdar* bagi kategori kod JK 1 , JK 2 , JK 4 dan JK 5 . Huruf-huruf awalan , sisipan dan akhiran tetap utuh pada tempat masing-masing . Perubahan struktur kata hanya berlaku pada kategori kod JK 3 , JK 6 , JK 7 dan JK 8 tetapi bersabit dengan perkara yang kecil-kecil sahaja iaitu penyerapan , pengguguran dan penukaran huruf .

Penyerapan huruf berlaku pada pola kata *maṣdar* bagi kod JK 3 iaitu تَحَابُّ di mana bentuk asalnya adalah تَحَابُّ berdasarkan wazan تَفَاعُلٌ < tafā'ulun >. Mengikut kaedah morfologi , apabila huruf kedua dan ketiga kata akar dari jenis yang sama didapati berharakah , maka penyerapan adalah wajib seperti تَحَابُّ (Khālid Bin 'Abdullah al-'Azhariy , t.t: 2 : 398) .

Manakala pengguguran huruf ‘illah di akhiran dan huruf kedua sebelum akhir *ditanwinkan* pada pola kata *maṣḍar* bagi kod JK 6 , JK 7 dan JK 8 seperti *تَلَاقِي* , *تَوَارِي* dan *تَسَاوِي* pula kerana berada dalam keadaan *nakirah* . Perbezaan wazan adalah تَفَاعِلٌ < *tafā‘n* > . Sebaliknya jika keadaanya *ma‘rifah* , maka huruf akhiran tersebut kekal pada tempatnya seperti *التَّوَارِي* , *التَّسَاوِي* , *التَّلَاقِي* . Menurut peraturan morfologi , apabila pola kata *maṣḍar* تَفَاعُلٌ dari jenis *mu‘tal akhir* seperti kod JK 6 , JK 7 dan JK 8, maka huruf kedua sebelum kata *maṣḍar* tersebut wajib ditukar kepada *kasrah*. Perbezaan wazan adalah التَّفَاعِلِي < *al- tafā‘ī* > (‘Abduh al-Rājiḥiy , 1984 : 71) .

5) Analisis Pola Maṣḍar WM 6 : اِفْتِعَالٌ < *ifti‘ālun* >

Jadual 6.5 : Analisis pola *maṣḍar* bagi wazan WM 6 : اِفْتِعَالٌ < *ifti‘ālun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 1	اِجْتِهَادٌ	اِفْتِعَالٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 2	اِنتِحَاذٌ	اِفْتِعَالٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 3	اِشْتِدَادٌ	اِفْتِعَالٌ	Tiada	• Penyuraian huruf kedua dan akhir kata akar
JK 4	اِتِّضَاحٌ		<u>اِئْعَالٌ</u> < <i>itti‘ālun</i> >	• Penukaran huruf pertama kata akar kepada huruf <i>tā</i> '
JK 5	اِخْتِيَاجٌ		<u>اِفْتِيَالٌ</u> < <i>iftiyālun</i> >	• Penukaran huruf kedua kata akar kepada huruf <i>yā</i> '

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 6	إِعْتِدَاءٌ		إِفْتِعَاءٌ <ifti'ā'un>	<ul style="list-style-type: none"> • Penukaran huruf akhir kata akar kepada <i>hamzah</i>.
JK 7	إِسْتِوَاءٌ		إِفْتِعَاءٌ <ifti'ā'un>	<ul style="list-style-type: none"> • Penukaran huruf akhir kata akar kepada <i>hamzah</i>
JK 8	إِنْقَاءٌ		إِنْعَاءٌ <itti'ā'un>	<ul style="list-style-type: none"> • Penukaran huruf pertama kata akar kepada huruf <i>tā'</i> dan huruf akhir kata akar kepada <i>hamzah</i>.

Analisis yang dijalankan terhadap pembentukan pola kata *maṣdar* WM 6 dalam jadual 6.5 di atas, menunjukkan bahawa kod JK 4, JK 5, JK 6, JK 7 dan JK 8 mengalami perubahan pada struktur katanya dan menyalahi bentuk wazan asalnya iaitu إِفْتِعَالٌ <ifti'ā'lun>. Sementara kod JK 1 اِجْتِهَادٌ, kod JK 2 اِئْتِحَادٌ dan kod JK 3 اِسْتِدَادٌ tidak mengalami sebarang perubahan bunyi pada struktur katanya malah tetap utuh dengan bentuk asalnya iaitu إِفْتِعَالٌ <ifti'ā'lun>.

Mengikut kaedah morfologi, huruf *hamzah* bagi contoh اِئْتَحَدَ pada kod JK 3 tetap kekal dalam keadaan asalnya dan tidak boleh ditukarkan kepada huruf *tā'*, kerana ia bukan dari huruf *layyin* (حرف لين) iaitu *alif*, *wāw* dan *yā'*. Jika berlaku penukaran nescaya huruf yang ditukar adalah huruf *yā'* kerana harakah huruf sebelumnya adalah *kasrah* seperti اِئْتَحَدَ. Walaupun ada kedengaran daripada

penggunaan orang Arab perkataan **إِتَّخَذَ** tetapi ia adalah dari perkataan **تَخَذَ** bukannya daripada **أَخَذَ** . Muḥammad ‘Abdul ‘Azīz al-Najjār (1967 : 2 : 510-511) dalam kajiannya turut menegaskan jika terdapat penggunaan orang Arab bagi perkataan **إِتَّكَل** , **إِتَّزَرَ** , **إِتَّمَنَ** , maka beliau menganggap sebagai *shadh* (شذ) dan diluar kaedah morfologi .

Huruf *wāw* atau huruf *yā’* apabila kedua-duanya berada pada huruf pertama kata akar bagi kod JK 4 , maka wajib diganti keduanya dengan huruf *tā’* seperti **إِوْتَضَّحُ** menjadi **إِتَّضَّحُ** dan **إِتَّعَظَ** menjadi **إِتَّعَظَ** . Perbezaan wazan adalah **إِتَّعَالُ** < *itti‘ālun* > . Jika kedua-dua huruf tersebut bukan huruf asal sebaliknya adalah gantian daripada huruf *hamzah* , maka kedua-duanya tidak boleh ditukar kepada huruf *tā’* seperti **إِتَّكَل** (asalnya **إِتَّكَل**) (‘Ibn ‘Aqīl , 1990 : 2 : 533) .

Manakala kata *maṣdar* bagi kod JK 5 iaitu **إِخْتَبَّأَجُ** pula terbentuk disebabkan penukaran huruf *wāw* di sisipan **إِجْتَوَّأَخُ** kepada huruf *yā’* kerana kedudukannya antara huruf *alīf* imbuhan dan harakah *kasrah* huruf sebelumnya (al-Ḥamalāwiy , 1995 : 193) . Perbezaan wazan adalah **إِفْتِيَّأَلُ** < *iftiyālun* > .

Pola kata masdar **إِغْتَدَّأُ** dan **إِسْتَوَّأُ** masing-masing bagi kod JK 6 dan JK 7 dalam contoh di atas terbentuk melalui proses penukaran huruf . Menurut kaedah morfologi , huruf *yā’* **إِغْتَدَّأُ** atau huruf *wāw* **إِسْتَوَّأُ** apabila berada di akhiran kata dan sebelumnya keduanya adalah huruf *alīf* imbuhan , maka wajib ditukar kepada huruf *hamzah* seperti **إِعْتَدَّأُ** dan **إِسْتَوَّأُ** . Perbezaan wazan adalah **إِفْتِعَّأُ** < *ifti‘ā’un* > (‘Abduh al-Rājihiy 1984 : 158 , Khālid ‘Abdullah al-’Azhariy , t.t : 2 : 368) .

Pola kata *maṣḍar* اِتَّقَاءٌ dalam kod JK 8 pula mengalami dua perubahan pada struktur katanya iaitu di awalan dan di akhiran . Huruf *wāw* yang mewakili huruf pertama kata akar اِتَّقَايُ wajib ditukarkan kepada huruf *tā'* اِتَّقَاءٌ dan huruf *yā'* di akhiran اِتَّقَايُ pula ditukarkan kepada huruf *hamzah* kerana berada selepas huruf *alīf* imbuhan . Perbezaan wazan adalah اِتِّعَاءٌ < *itti'ā'un* > .

6) Analisis Pola *Maṣḍar* WM 7 : تَفَعُّلٌ < *tafa'ulun* >

Jadual 6.6 : Analisis pola *maṣḍar* bagi wazan WM 7 : تَفَعُّلٌ < *tafa'ulun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 1	تَعَلَّمَ	تَفَعَّلَ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 2	تَأَثَّرَ	تَفَعَّلَ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 3	تَرَدَّدَ	تَفَعَّلَ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 4	تَوَقَّفَ	تَفَعَّلَ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 5	تَجَوَّلَ	تَفَعَّلَ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 6	تَلَقَّى التَّلَقَّى		تَفَعَّ < <i>tafa'in</i> >	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pengguguran huruf '<i>illah</i>' di akhiran ketika <i>nakirah</i> dan huruf kedua kata akar <i>dikasrahkan</i> serta <i>tanwīn</i> ▪ Penukaran huruf akhir kata

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
			< <i>al-tafa'ī</i> >	akar kepada huruf <i>yā'</i>
JK 7	تَقَوَّ التَّقَوِّي		تَفَعَّ < <i>tafa'in</i> التَّفَعِّي < <i>al-tafa'ī</i> >	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pengguguran huruf 'illah di akhiran ketika <i>nakirah</i> dan huruf kedua kata akar <i>dikasra</i>hkan serta <i>tanwīn</i> ▪ Penukaran huruf akhir kata akar kepada huruf <i>yā'</i>
JK 8	تَوَلَّى التَّوَلَّى		تَفَعَّ < <i>tafa'in</i> التَّفَعِّي < <i>al-tafa'ī</i> >	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pengguguran huruf 'illah di akhiran ketika <i>nakirah</i> dan huruf kedua kata akar <i>dikasra</i>hkan serta <i>tanwīn</i> ▪ Penukaran huruf akhir kata akar kepada huruf <i>yā'</i>

Berdasarkan contoh –contoh kata *maṣḍar* WM 7 dalam jadual 6.6 di atas , menunjukkan bahawa tidak terdapat sebarang perubahan pada struktur kata bagi wazan kod JK 1 , JK 2 , JK 3 , JK 4 dan JK 5 malah tetap utuh dan kekal dengan bentuk wazan asalnya iaitu تَفَعُّلٌ < *tafa'ulun* > . Perubahan hanya berlaku pada tiga kategori kata *maṣḍar* sahaja iaitu yang mewakili kod JK 6 , JK 7 dan JK 8 seperti تَلَقَّى , تَقَوَّى dan تَوَلَّى . Unsur –unsur perubahan yang terlibat adalah pengguguran huruf 'illah di akhiran , penukaran huruf dan harakah .

Penukaran huruf ‘illah kepada huruf *yā*’ dan harakah *ḍammah* pada huruf kedua kata akar ditukarkan kepada harakah *kasrah* pada kod JK 6 , JK 7 dan JK 8 . Perbezaan wazan adalah التَّفْعِيُّ < *al-tafa‘ī* > (Maḥmūd Sulaimān Yāqūt , 1994 : 282). Pengguguran huruf ‘illah di akhiran dan diganti dengan *tanwīn* turut berlaku ketika kata *maṣḍar* tersebut dalam keadaan *nakirah* (Fakhruddin Qabāwat , 1988 : 152) seperti تَفَعَّ dan تَوَلَّ . Perbezaan wazan adalah تَفَعُّ < *tafa‘in* >.

7) Analisis Pola *Maṣḍar* WM 8 : اِنْفِعَالٌ < *infi‘ālun* >

Jadual 6.7 : Analisis pola *maṣḍar* bagi wazan WM 8 : اِنْفِعَالٌ < *infi‘ālun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 1	اِنْكِسَارٌ	اِنْفِعَالٌ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 2	اِنْبِطَارٌ	اِنْفِعَالٌ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 3	اِنْحِطَاطٌ	اِنْفِعَالٌ	Tiada	▪ Penyuraian huruf kedua dan akhir kata akar
JK 4	Tidak wujud	-	-	-
JK 5	اِنْحِيَاظٌ		اِنْفِيَاظٌ < <i>infiyālun</i> >	▪ Penukaran huruf kedua kata akar kepada huruf <i>yā</i> ’.
	اِنْجِلَاءٌ		اِنْفِعَاءٌ	▪ Penukaran huruf akhir

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 6			< <i>infi'ā'un</i> >	kata akar kepada <i>hamzah</i> .
JK 7	إِنْطِوَاءٌ		إِنْفِعَاءٌ < <i>infi'ā'un</i> >	▪ Penukaran huruf akhir kata akar kepada <i>hamzah</i> .
JK 8	Tidak wujud	-	-	-

Analisis yang dijalankan terhadap pola kata *maādar* WM 8 dalam jadual 6.7 di atas, mendapati tiga bentuk pola kata *masdar* yang mengalami perubahan yang ketara pada struktur katanya dan mengubah bentuk wazan asalnya iaitu *إِنْفِعَالٌ* < *infi'ālun* >. Ketiga-tiga pola tersebut mewakili kod JKM 2 iaitu JK 5, JK 6 dan JK 7. Unsur perubahan melibatkan penukaran huruf '*illah*'. Sementara kod JKS 1 yang terdiri daripada kod JK 1, JK 2 dan JK 3 tidak mengalami sebarang perubahan pada struktur kata dan kekal dengan wazan asalnya iaitu *إِنْفِعَالٌ* < *infi'ālun* >. Manakala kod JK 4 dan kod JK 8 pula penggunaannya adalah sangat tidak produktif dan tidak wujud dalam kebanyakan kamus.

Penukaran huruf ‘illah kepada huruf yā’ berlaku pada huruf kedua kata akar bagi kod JK 5 samada asal huruf kedua tersebut huruf ya’ atau sebaliknya seperti اِنْجِيَارُ (Maḥmūd Sulaimān Yāqūt , 1994 : 283). Perbezaan wazan adalah اِنْفِيَالٌ < *infiyālun* >. Manakala penukaran huruf ‘illah di akhiran kepada huruf hamzah turut dilihat berlaku pada kata *maṣdar* bagi kod JK 6 dan JK 7 seperti اِنْجِيَاءٌ dan اِنْطِوَاءٌ . Penukaran huruf hamzah tersebut disebabkan huruf yā’ berada selepas huruf alif imbuhan (‘Abduh al-Rājihiy , 1984 : 158) . Perbezaan wazan adalah اِنْفِعَاءٌ < *infi‘ā’un* >.

8) Analisis Pola *Maṣdar* WM 9 : اِسْتِفْعَالٌ < *istif‘ālun* >

Jadual 6.8 : Analisis pola *maṣdar* bagi wazan WM 9 : اِسْتِفْعَالٌ < *istif‘ālun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 1	اِسْتِعْفَارٌ	اِسْتِفْعَالٌ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 2	اِسْتِنْدَانٌ	اِسْتِفْعَالٌ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 3	اِسْتِقْرَارٌ	اِسْتِفْعَالٌ	Tiada	▪ Penyuraian huruf kedua dan akhir kata akar
JK 4	اِسْتِيْضَاحٌ		اِسْتِيْعَالٌ < <i>isti‘ālun</i> >	▪ Penukaran huruf pertama kata akar kepada huruf yā’. Bentuk asalnya ialah اِسْتِيْضَاحٌ

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 5	إِسْتِجَابَةٌ		إِسْتِفَالَةٌ < <i>istifālatun</i> >	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pengguguran huruf kedua kata akar iaitu huruf <i>alif</i> dan penambahan huruf <i>tā'</i> di akhiran sebagai 431entian. Bentuk asalnya ialah إِسْتِجَوَابٌ
JK 6	إِسْتِدْعَاءٌ		إِسْتِفْعَاءٌ < <i>istif'ā'un</i> >	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Penukaran huruf akhir kata akar kepada hamzah. Bentuk asalnya ialah إِسْتِدْعَاوٌ
JK 7	إِسْتِهْوَاءٌ		إِسْتِفْعَاءٌ < <i>istif'ā'un</i> >	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Penukaran huruf akhir kata akar kepada <i>hamzah</i>. Bentuk asalnya ialah إِسْتِهْوَايٌ
JK 8	إِسْتِيْلَاءٌ		إِسْتِيْعَاءٌ < <i>isti'ā'un</i> >	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Penukaran huruf pertama kata akar kepada huruf <i>yā'</i> dan huruf akhir kata akar kepada <i>hamzah</i>. Bentuk asalnya ialah

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
				إِسْتَوْلَايُ

Analisis terhadap pembentukan pola kata *maṣḍar* bagi WM 9 *إِسْتِفْعَالٌ* < *istif 'ālun* > dalam jadual 6.8 di atas, mendapati kata *maṣḍar* bagi kod JK 1, JK 2 dan JK 3 tidak mengalami sebarang perubahan pada struktur kata dan kekal dengan wazan asalnya. Manakala kata *maṣḍar* yang mewakili kod JK 4, JK 5, JK 6, JK 7 dan JK 8 pula mengalami perubahan yang ketara pada struktur katanya kesan daripada kewujudan huruf 'illah. Unsur perubahan yang terlibat adalah penukaran huruf, pengalihan harakah dan penambahan huruf.

Penukaran huruf *wāw* di awalan kata akar bagi kod JK 4 *إِسْتَوْضَاحٌ* kepada huruf *yā'* *إِسْتِيْضَاحٌ* kerana menyesuaikan dengan harakah *kasrah* pada huruf sebelumnya. Perbezaan wazan adalah *إِسْتِيْعَالٌ* < *isti'ālun* > .

Proses perubahan morfologi pada pola kata *maṣḍar* bagi kod JK 5 berlaku apabila harakah *fathah* pada huruf *wāw* *إِسْتِجْوَابٌ* dipindahkan kepada huruf *ṣaḥīḥ* sebelumnya *إِسْتِجْوَابٌ* . Kemudian huruf *wāw* ditukar kepada huruf *alīf* kerana menyesuaikan dengan harakah *fathah* sebelumnya *إِسْتِجَابٌ* menyebabkan berlaku pertembungan dua huruf *alīf* yang mewajibkan pengguguran salah satunya *إِسْتِجَابٌ* . Kemudian huruf *alīf* yang digugurkan itu digantikan dengan huruf *tā'* gantian di akhiran kata seperti *إِسْتِجَابَةٌ* ('Abduh al-Rājiḥiy, 1984 : 158) . Perbezaan wazan adalah *إِسْتِفَالَةٌ* < *istifālatun* > .

Proses penukaran huruf turut berlaku pada kata *maṣḍar* bagi kod JK 6 dan JK 7, di mana huruf *wāw* di akhiran kod JK 6 إِسْتِدْعَاؤُ dan huruf *yā'* akhiran kod JK 7 إِسْتِهْوَايُ ditukarkan kepada huruf *hamzah* kerana keduanya berada selepas huruf *alīf* imbuhan seperti إِسْتِدْعَاءُ dan إِسْتِهْوَاءُ (Ibn ‘Aqīl, 1990 : 2 : 121,). Perbezaan wazan adalah إِسْتِفْعَاءُ < *istif‘ā’un* > .

Manakala proses penukaran huruf pada kata *maṣḍar* bagi kod JK 8 إِسْتِيْلَاءُ berlaku apabila huruf awalan *wāw* pada kata akar إِسْتِيْلَايُ ditukarkan kepada huruf *yā'* إِسْتِيْلَايُ kerana menyesuaikan dengan harakah *kasrah* huruf sebelumnya. Kemudian huruf *yā'* yang berada di akhiran kata wajib ditukar dengan huruf *hamzah* kerana berada selepas huruf *alīf* tambahan seperti إِسْتِيْلَاءُ. Perbezaan wazan adalah إِسْتِيْعَاءُ < *istī‘ā’un* > (Khālid ‘Abdullah al-‘Azharīy, t.t : 2 : 368, 375)

6.1.1.2 Pembentukan Pola Kata nama *Maṣḍar Rubā‘iy Mujarrad*

Pola kata nama *maṣḍar* dari kata kerja *rubā‘iy mujarrad* hanya terdiri daripada dua bentuk wazan sahaja iaitu WM 14 فَعْلَلَةٌ < *fa‘lalatun* > dan فِعْلَالٌ < *fi‘lālun* > (‘Abduh al-Rājiḥiy, 1984 : 69). Contohnya : وَسَوَّاسٌ - وَسَوَّسَةٌ, زَلْزَالٌ - زَلْزَلَةٌ.

6.1.1.3 Pembentukan Pola Kata nama *Maṣḍar Rubā'iy Mazīd*

Pola kata nama *maṣḍar* dari golongan kata kerja *rubā'iy mazīd* hanya terdiri daripada tiga bentuk wazan sahaja (Fakhruddin Qabāwat , 1988 : 140) iaitu WM 15 تَفَعَّلٌ < *tafa'lulun* > bagi imbuhan satu huruf تَفَعَّلَ seperti : تَدَحْرُجُ , تَبَعُثُرُ , تَزَلُّزٌ , WM 16 إِفْعَلَّالٌ < *if'inlālun* > bagi imbuhan dua huruf إِفْعَلَّلَ seperti إِفْرِنِقَاعٌ , إِسْحِنْفَارٌ , إِخْرِنَجَامٌ dan WM 17 إِفْعَلَّالٌ < *if'ilālun* > bagi imbuhan dua huruf إِفْعَلَّلَ seperti إِشْمِزَارٌ , إِطْمِئِنَانٌ .

6.1.2 ANALISIS KATA NAMA MAṢḌAR SAMĀ'ĪY

Kata nama *maṣḍar samā'iy* adalah kata nama yang tidak boleh *diqiya's* . Lazimnya ia terbentuk dari golongan kata kerja *thulāthiy mujarrad* . Ibn Ḥājjib (t.t : 2 : 192) dalam kitabnya *sharḥ al-kāfiyah* menyebut bahawa semua kata nama *maṣḍar* dari kata kerja *thulāthiy mujarrad* adalah *samā'iy* yang dinukil daripada penutur jati Arab .

Pembentukan pola kata nama *maṣḍar* dalam golongan ini tidak memerlukan kepada wazan-wazan tertentu kerana bentuk wazan dan harakah-harakah pada setiap susunan hurufnya telah ditentukan secara nukilan daripada sebutan penutur jati Arab . Kata nama *maṣḍar* jenis ini mempunyai berbagai-bagai bentuk wazan yang

tidak seragam mengikut bagaimana didatangkan oleh penutur asli Arab (Sharifuddin ‘Aliy al-Rājihīy , t.t : 60) . Dengan kata lain , wazan-wazan yang wujud pada golongan ini tidak berperanan sebagai *qiyās* bagi pembentukan pola kata nama *maṣḍar thulāthiy mujarrad* . Justeru , mengenalpasti kata nama *maṣḍar* bagi kata kerja *thulāthiy mujarrad* ini secara tepat adalah dengan merujuk terus kepada penutur jati Arab atau kamus (Maḥmūd Sulaimān Yāqūt , 1994: 78) .

Antara pola-pola kata nama *maṣḍar samā‘iy* dari golongan kata kerja *thulāthiy mujarrad* menurut Sibawayh (1982 : 2 : 214-233) dalam kitabnya adalah seperti berikut :

1. فَعْلٌ < *fa’lun* > seperti : جَوْلٌ , فَوْزٌ
2. فَعَلٌ < *fa’alun* > seperti : طَلَبٌ , شَرَفٌ
3. فَعِلٌ < *fa’ilun* > seperti : كَذِبٌ , تَعِبٌ
4. فُعْلٌ < *fu’lun* > seperti : سُوءٌ , كُفْرٌ
5. فُعَلٌ < *fu’alun* > seperti : هُدًى , نَقَى
6. فِئِلٌ < *fi’lun* > seperti : سِحْرٌ , فِئَقٌ
7. فِئَلٌ < *fi’alun* > seperti : غِنَى , رِضَى
8. فَعْلَةٌ < *fa’latun* > seperti : رَحْمَةٌ , خَشْيَةٌ
9. فَعَلَةٌ < *fa’alatun* > seperti : غَلَبَةٌ , جَلَبَةٌ
10. فَعِلَةٌ < *fa’ilatun* > seperti : سَرِقَةٌ , فِطْنَةٌ
11. فُئَلَةٌ < *fu’latun* > seperti : سُرْعَةٌ , جُرْأَةٌ
12. فِئَلَةٌ < *fi’latun* > seperti : قِلَّةٌ , حِمْيَةٌ
13. فُعُولَةٌ < *fu’ūlatun* > seperti : صُعُوبَةٌ , سُهُولَةٌ
14. فِئَالَةٌ < *fi’ālatun* > seperti : زِيَارَةٌ , عِيَادَةٌ

15. فُعُولٌ < *fu'ūlun* > seperti : جُحُودٌ , نُفُورٌ
16. فَعَالٌ < *fa'ālun* > seperti : ذَهَابٌ , سَمَاعٌ
17. فَعَالَةٌ < *fa'ālatun* > seperti : نَضَارَةٌ , قَنَاعَةٌ
18. فُعَالٌ < *fu'ālun* > seperti : سُؤَالٌ , مُزَاحٌ
19. فَعْلَانٌ < *fa'lānun* > seperti : لَيَّانٌ , شَنَّانٌ
20. فَعْلَانٌ < *fa'alānun* > seperti : مَيَّلَانٌ , حَيِّدَانٌ
21. فِعْلَانٌ < *fi'lānun* > seperti : جِرْمَانٌ , وَجْدَانٌ
22. فُعْلَانٌ < *fu'lānun* > seperti : كُفْرَانٌ , رُجْحَانٌ
23. فُعُولٌ < *fa'ūlun* > seperti : وَقُودٌ , قَبُورٌ
24. تِفْعَالٌ < *tif'ālun* > seperti : تَلْقَاءٌ
25. فَيْعَلُولَةٌ < *fai'alūlatun* > seperti : كَيْبُوتَةٌ , بَيْبُوتَةٌ
26. فُعْلَى < *fu'lā* > seperti : رُجْعَى , حُسْنَى
27. فِعْلَى < *fi'lā* > seperti : ذِكْرَى

Para sarjana bahasa Arab mutakhir seperti Ibn Mālik dan Riḍ'uddin pula mengatakan bahawa terdapat juga sebahagian kata nama *maṣdar* dari kata kerja *thulāthiy mujarrad* yang boleh *dīqiyās* berdasarkan persamaan makna dan wazan (dipetik dari Khadījah al-Ḥadīthiy , 1965 : 211-226) . Menurut Sharifuddin 'Aliy al-Rājihiy (t.t: 90) *qiyās* yang dimaksudkan di sini bukannya secara mutlak tetapi semata-mata mendekatkan jurang *وَجْهَ التَّقْرِيبِ // wajh al-taqrib //* kerana kelazimannya, seperti wazan فَعَالٌ < *fi'ālun* > yang menunjukkan makna *إِمْتِنَاعٌ // imtinā' //* iaitu tegahan dan halangan seperti *إِبَاءٌ* seperti *شِرَاءٌ* dan *إِبَاءٌ* , wazan فَعَالَةٌ < *fi'ālatun* > yang lazimnya menunjukkan makna *الحرف // hiraḥ //* iaitu bentuk pekerjaan seperti *زِرَاعَةٌ* , *بِجَارَةٌ* , seperti *زِرَاعَةٌ* , wazan فَعْلَانٌ < *fa'alānu* > yang

lazimnya menunjukkan makna إِضْطِرَابٌ // *idtirāb* // dan تَقَلُّبٌ // *taqallub* // iaitu bentuk tidak tetap dan berbalik-balik seperti غَلْيَانٌ, دَوْرَانٌ seperti غَلْيَانٌ, wazan فُعَالٌ < *fu'ālun* > seperti نُعَاسٌ, wazan فَعَلٌ < *fa'alun* > yang lazimnya menunjukkan makna دَاءٌ // *dā'* // iaitu bentuk penyakit seperti صُدَاغٌ, سُعَالٌ, عُطَاسٌ seperti مَرَضٌ, wazan فُعُولٌ < *fu'ūlun* > yang lazimnya *maṣdar* bagi kata kerja tak transitif daripada wazan فَعَلٌ < *fa'ala* > yang tidak menunjukkan makna-makna seperti penyakit, kesedihan dan kegembiraan, ketakutan, keiaban, kelaparan dan kehausan seperti وَرُودٌ, هُدُوءٌ dan فُعُودٌ, wazan فَعِيلٌ < *fa'ilun* > yang lazimnya *maṣdar* bagi kata kerja tak transitif daripada wazan فَعَلٌ < *fa'ala* > yang tidak menunjukkan makna-makna makna suara seperti هَدِيرٌ, wazan فَعْلٌ < *fa'lun* > yang lazimnya *maṣdar* bagi kata kerja transitif daripada wazan فَعَلٌ < *fa'ala* > seperti خَلَقٌ, ضَرْبٌ, قَتْلٌ, وَعْدٌ.

Manakala pola kata nama *maṣdar samā'iy* yang terbentuk dari kata kerja *thulāthiy mazīd* adalah sedikit (Khadījah al-Ḥadīthiy, 1965 : 238). Antaranya ialah :

1. فِعَالٌ < *fi'ālun* > *maṣdar* daripada wazan فَعَلٌ < *fa'ala* > seperti : كِلَآمًا :
2. تِفِعَالٌ < *tifi'ālun* > *maṣdar* daripada wazan تَفَعَّلٌ < *tafa'ala* > seperti : تَحْمَالٌ
3. فِيْعَالٌ < *fi'ālun* > *maṣdar* daripada wazan فَاعَلٌ < *fā'ala* > seperti : فَيْتَالًا
4. فِعَالٌ < *fi'alun* > *maṣdar* daripada wazan فَاعَلٌ < *fā'ala* > seperti : فَيْتَالًا .
Ibn Mālik menganggap wazan فِعَالٌ < *fi'ālun* > bagi kata kerja فَاعَلٌ

< fa'ala > adalah *qiyās* bukannya *samā'iy* (di petik darri 'Ibn 'Aqīl , 1990 : 2 : 122) .

5. فَعْلَى < *fa'lā* > *maṣḍar* daripada wazan اِفْتَعَلَ < *ifta'ala* > seperti :
دَعْوَى
6. فُعْلَى < *fu'lā* > *maṣḍar* daripada wazan أَفْعَل < *'af'ala* > seperti :
عُدْوَى
7. فِئْلَى < *fi'lā* > *maṣḍar* daripada wazan فَعَّل < *fa''ala* > seperti :
ذِكْرَى
8. فَعُولٌ < *fa'ūlun* > *maṣḍar* daripada wazan تَفَعَّل < *tafa''ala* > seperti :
وَأُوْعًا dan daripada wazan أَفْعَل < *'af'ala* > seperti :
9. إِفْعَالٌ < *if'ālun* > *maṣḍar* daripada wazan أَفْعَل < *'af'ala* > yang ajwaf seperti :
إِقَامًا
10. اِفْتِعَالٌ < *ifti'ālun* > *maṣḍar* daripada wazan تَفَاعَلَ < *tafā'ala* > seperti :
اِئْتِبَاعًا dan daripada wazan تَفَعَّل < *tafa''ala* > seperti :
11. تَفَاعُلٌ < *tafa'ulun* > *maṣḍar* daripada wazan اِفْتَعَلَ < *ifta'ala* > seperti :
تَجَاوُرًا
12. تَفْعِيلٌ < *taf'īlun* > *maṣḍar* daripada wazan تَفَعَّل < *tafa''ala* > seperti :
تَنْبِيْلاً :
13. اِنْفِعَالٌ < *infi'ālun* > *maṣḍar* daripada wazan تَفَعَّل < *tafa''ala* > seperti :
اِنْطِوَاءً
14. فَعْلٌ < *fa'lun* > *maṣḍar* daripada wazan تَفَعَّل < *tafa''ala* > seperti :
كَسْرًا
15. فَعَالٌ < *fa'ālun* > *maṣḍar* daripada wazan أَفْعَل < *'af'ala* > seperti :
نَبَاتًا

16. تَفَعَّلَ < *tif'ālun* > *maṣdar* daripada wazan فَعَّلَ < *fa'āla* > seperti :
تَبَيَّنَا

6.2 ISM al-FĀ'IL

Ism al-fā'il (kata nama pelaku) dalam bahasa Arab adalah dibentuk daripada kata kerja untuk menghasilkan makna yang merujuk kepada diri dan perbuatan ('Abduh al-Rājihīy, 1984 : 75). Makna “ *pelaku* ” yang didukungnya adalah bersifat tidak tetap dan sentiasa berubah-ubah (Khadījah al-Ḥadīthiy , 1965 : 259) .

Kajian 'Abū Ḥanīfah bin Nu'mān (1940 : 37) dalam bukunya “*al-Maṭlūb Sharḥ al-Maqṣūd Fi al-Taṣrīf* ” berpendapat bahawa *ism al-fā'il* adalah pecahan daripada kata kerja kala lepas kerana pembentukannya berdasarkan huruf 'ain pada kata kerja kala lepas. Menurut beliau , jika huruf 'ain pada kala lepas berharakah *fathah* , maka wazan *ism al-fā'il* adalah فَاعِلٌ < *fā'ilun* > seperti نَاصِرٌ . Jika huruf 'ain berharakah *ḍammah* , maka wazan *ism fā'il* adalah فَاعِيلٌ < *fa'ilun* > seperti عَظِيمٌ dan فَعَّلٌ < *fa'ilun* > seperti ضَخْمٌ . Sebaliknya jika huruf 'ain berharakah *kasrah* , maka wazan *ism al-fā'il* bagi kata transitif ialah فَاعِلٌ < *fā'ilun* > seperti عَالِمٌ dan bagi tak transitif ialah فَاعِيلٌ < *fa'ilun* > seperti مَرِيضٌ , فَعَّلٌ < *fa'ilun* > seperti عَطَشَانٌ .
أَفْعَلٌ < *'af'ala* > seperti أَحْمَرٌ dan فَعْلَانٌ < *fa'lānu* > seperti عَطَشَانٌ .

Ism al-fā'il kebanyakannya boleh dibentuk secara *qiyās* menggunakan wazan-wazan tertentu yang dihasilkan melalui proses pengimbuhan huruf tertentu pada kata akar suatu kata kerja. Imbuhan-imbuhan yang digunakan untuk menerbitkan wazan-wazan *ism al-fā'il* terdiri daripada awalan dan sisipan bergantung kepada bentuk kod JK kata kerja seperti ditunjukkan dalam jadual di bawah :

6.2.1 Analisis Wazan *Ism al-Fā'il* bagi Kata kerja *Thulāthiy Mujarrad*

Para sarjana Arab tidak sekata dalam menentukan wazan *ism al-fā'il* bagi kategori kata kerja *thulāthiy mujarrad* . Al-Zamakhshariy w 538H (1982 : 2 : 226) dan Ibn Ḥājib (t.t : 2 : 198) berpendapat bahawa wazan bagi *ism fā'il* adalah satu sahaja iaitu فَاعِلٌ < *fā'ilun* > dan ia boleh dibentuk melalui *qiyās* daripada kata kerja *muta'ddī* (transitif) فَعَلَ < *fa'ala* > dan kata kerja *lāzim* (tak transitif) فَعِلَ < *fa'ila* >. Pendapat ini dipersetujui oleh kebanyakan para sarjana linguistik mutakhir seperti Muhammad Khairul al-Ḥilwāniy (1978 : 224) Sharifuddin 'Aliy al-Rājilīy (t.t : 67), Fakhrudin Qabāwah (1988 : 151) dan lain-lain.

Namun, terdapat segelintir sarjana Arab pula seperti Ibn 'Aqīl (1990 : 2 : 135) berpendapat bahawa *ism al-fā'il* mempunyai wazan yang pelbagai . Sebahagian wazannya adalah *qiyāsiy* dan sebahagiannya pula adalah *samā'iy* daripada penutur jati Arab. Wazan *qiyāsiy* dibentuk daripada kata kerja فَعِلَ < *fa'ila* > seperti wazan فَعِلٌ < *fa'ilun* > , wazan فَعْلَانٌ < *fa'lānun* > , أَفْعَلٌ < *'af'alu* > dan kata kerja فَعَلٌ < *fa'alun* > seperti wazan فَعْلٌ < *fa'lun* > , wazan dan فَعِيلٌ < *fa'ilun* > .

Manakala *samā'iy* pula terbentuk daripada kata kerja tak transitif dari wazan فَعِلٌ <fa'ila > dan فَعُلٌ <fa'ulun >. 'Abū Zaid 'Abdul Raḥmān (1954 : 118) dalam kitabnya *sharḥ al-Makūdiy* menyebut bahawa wazan - wazan yang lain daripada wazan فَاعِلٌ <fā'ilun > itu sebenarnya merujuk kepada wazan *ṣifat mushabbahah* yang sama-sama menunjuk makna “pelaku”.

Pembentukan *ism fā'il qiyāsiy* bagi wazan فَاعِلٌ <fā'ilun > dan perubahan - perubahan yang berlaku diterangkan dengan terperinci berdasarkan jadual-jadual mengikut kod JK seperti dalam jadual di bawah :

Jadual 6.9 : Analisis pola *ism al-fā'il* WP 1 فَاعِلٌ <fā'ilun >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
JK 1	كَاتِبٌ	فَاعِلٌ	Tiada	▪ Tiada perubahan berlaku
JK 2	أَكِلٌ		<u>أَعِلٌ</u> <ā'ilun >	▪ Penyerapan huruf pertama kata akar dan huruf <i>alīf</i> . Bentuk asalnya adalah أَكِلٌ
JK 3	رَادٌ		<u>فَالٌ</u> <fāllun >	▪ Penyerapan huruf kedua dan ketiga kata akar . Bentuk asalnya adalah رَادٌ
JK 4	وَاصِلٌ	فَاعِلٌ	Tiada	▪ Tiada perubahan berlaku
JK 5	قَائِلٌ		<u>فَائِلٌ</u> <fā'ilun >	▪ Penukaran huruf kedua kata akar iaitu huruf <i>wāw</i> kepada huruf <i>hamzah</i> . Bentuk asalnya adalah

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor perubahan
				فَاوْنٌ
JK 6	الْجَارِي جَارٍ	الْفَاعِلُنْ	فَاعٍ < fā'in >	<ul style="list-style-type: none"> Tiada perubahan berlaku Pengguguran huruf 'illah akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya adalah جَارِي
JK 7	النَّوِي نَاوٍ	الْفَاعِلُنْ	فَاعٍ < fā'in >	<ul style="list-style-type: none"> Tiada perubahan berlaku Pengguguran huruf 'illah akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya adalah نَاوِي
JK 8	الْوَافِي وَأَفٍ	الْفَاعِلُنْ	فَاعٍ < fā'in >	<ul style="list-style-type: none"> Tiada perubahan berlaku Pengguguran huruf 'illah akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya adalah . وَأَفِي

Analisis yang dijalankan terhadap pembentukan pola *ism al-fā'il* WP 1 فَاعِلٌ < fā'ilun > bagi kategori kata kerja *thulāthiy mujarrad* dalam jadual 6.9 di atas, mendapati kod JK 1, JK 4, JK 6, JK 7 dan JK 8 tidak mengalami sebarang perubahan dan perbezaan pada wazan dan struktur katanya malah tetap utuh dengan bentuk asalnya.

Manakala kod JK 2, JK 3 dan JK 5 pula mengalami perubahan pada struktur katanya dan wujud perbezaan ketara yang menyalahi bentuk wazan asalnya iaitu فَاعِلٌ < fā'ilun >. Proses perubahan melibatkan unsur penyerapan huruf, penukaran huruf dan pengguguran huruf. Penyerapan huruf berlaku pada kod JK 2 iaitu أَكَلٌ di mana huruf pertama kata akar iaitu *hamzah* diserapkan ke dalam huruf *alif* seperti أَكَلٌ // ākilun // ('Abduh al-Rājihīy, 1984 : 165). Perbezaan wazan adalah أَعَلٌ < ā'ilun >. Manakala bagi kod JK 3 pula iaitu رَادِدٌ penyerapan berlaku apabila huruf kedua diserap ke dalam huruf ketiga kata akar seperti رَادِدٌ // rāddun // (Muḥammad Khair al-Ḥilwāniy, 1978 : 181). Perbezaan wazan adalah فَالِلٌ < fā'llun > .

Penukaran huruf berlaku pada kod JK 5 iaitu فَاوِلٌ di mana huruf *wāw* yang mewakili huruf kedua kata akar wajib ditukarkan kepada huruf *hamzah* kerana berada selepas huruf *alif* imbuhan seperti فَاوِلٌ (Ibn Jinniy, tt : 280, dan al-Mubarrad, 1963 : 99). Perbezaan wazan adalah فَائِلٌ < fā'ilun > .

Sementara perubahan yang berlaku pada pola *ism al-fā'il* dalam kod JK 6 جَارٍ / الجَارِيّ , JK 7 نَاوٍ / النَّاَوِيّ dan JK 8 وَافٍ / الوَافِيّ melibatkan pengguguran huruf 'illah di akhiran kata akar dan menggantikannya dengan *tanwīn* pada huruf kedua apabila berada dalam keadaan *nakirah* (Fakhruddin al-Qabāwah , 1988 : 151). Perbezaan wazan adalah فَاعٍ < *fā'in* > . Sebaliknya struktur kata nama pelaku tidak mengalami sebarang perubahan malah tetap utuh dengan bentuk asalnya ketika dalam keadaan *ma'rifah* .

6.2.2 Analisis Wazan *Ism al-Fā'il* bagi Kata kerja *Thulāthiy Mazīd*

Ism al-fā'il bagi kata kerja *thulāthiy mazīd* adalah satu bentuk sahaja iaitu menyerupai bentuk kata kerja aktif kala kini . Di mana huruf *muḍāri'* ditukar kepada huruf *mīm* berharakah *ḍammah* dan huruf kedua sebelum akhir berharakah *kasrah* (Ibn Ḥājiḅ , t.t : 2 : 199) .

Antara wazan-wazan *ism al-fā'il* bagi kata kerja *thulāthiy mazīd* yang popular ialah مُفْعِلٌ < *muf'ilun* > , مُفَاعِلٌ < *mufa'ilun* > , مُفَاعِلٌ < *mufā'ilun* > , مُتَفَاعِلٌ < *mutafā'ilun* > , مُفْتَعِلٌ < *mufta'ilun* > , مُتَفَاعِلٌ < *mutafa'ilun* > , مُنْفَعِلٌ < *munfa'ilun* > dan مُسْتَفْعِلٌ < *mustaf'ilun* > ('Aḥmad Ṭāhir Ḥusnainiy , 1987 : 187) .

Selain itu terdapat juga wazan *ism al-fā'il* yang boleh *dīqiyās* tetapi tidak popular seperti مُفَعِّلٌ < *muf'allun* > , مُفَعَّالٌ < *muf'ālun* > , مُفَعَّوْعِلٌ < *muf'aw'ilun* > dan مُفَعَّوِّلٌ < *muf'wwilun* > .

Berikut adalah analisis terperinci bentuk – bentuk *ism al-fā'il* bagi kata kerja *thulāthiy mazīd* yang popular dan perubahan - perubahan yang berlaku pada struktur katanya berdasarkan jadual-jadual mengikut urutan kod- kod wazan dan JK .

1) **Analisis Pola *Ism al-Fā'il* WP 2 : مُفَعِّلٌ < *muf'ilun* >**

Jadual 6.10 : Analisis pola *ism al-fā'il* WP 2 : مُفَعِّلٌ < *muf'ilun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
JK 1	مُجْرِمٌ	مُفَعِّلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 2	مُؤْمِنٌ	مُفَعِّلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 3	مُعِدٌّ		مُفِئٌ < <i>mufillun</i> >	• Penyerapan huruf kedua ke dalam huruf akhir kata akar. Bentuk asalnya ialah مُعِدٌّ
JK 4	مُوصِلٌ		Tiada	• Tiada perubahan
JK 5	مُقَيِّمٌ		مُفِيئٌ < <i>muf'ilun</i> >	• Penukaran huruf kedua kata akar kepada <i>yā'</i> dan harakah <i>kasrah</i> pada huruf 'ain pindahkan kepada huruf konsonan sebelumnya .

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
				Bentuk asalnya ialah مُقَوِّمٌ .
JK 6	المُعْطِي مُعْطٍ	المُفْعِلُ	مُفْعٍ < muf'in >	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya ialah مُعْطِي
JK 7	مُقَوِّمُ الْمُقَوِّي	المُفْعِلُ	مُفْعٍ < muf'in >	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya ialah مُقَوِّي
JK 8	المُؤْصِي مُؤْصٍ	المُفْعِلُ	مُفْعٍ < muf'in >	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya ialah مُؤْصِي

Analisis terhadap pembentukan pola *ism al-fā'il* bagi kata kerja *thulāthiy mazāid* WP 2 مُفْعِلٌ < *muf'ilun* > dalam jadual 6.10 di atas, mendapati kod JK 1, JK 2, JK 4 tidak mengalami sebarang perubahan pada struktur katanya malah tetap utuh dengan bentuk asalnya. Manakala kod JK 3, JK 5, JK 6, JK 7 dan JK 8 pula mengalami perubahan yang menyalahi bentuk wazan asalnya. Perubahan yang terlibat adalah penyerapan huruf, penukaran huruf, pengalihan harakah dan pengguguran huruf.

Penyerapan huruf berlaku pada kod JK 3 di mana huruf kedua kata akar diserap ke dalam huruf ketiga kata akar kerana pertembungan dua huruf sejenis seperti مُعِدُّ (Muḥammad Khair al-Ḥilwāniy, 1978: 181). Perbezaan wazan adalah مِفْلٌ < *mufillun* >.

Penukaran huruf pula berlaku pada kod JK 5 مُقْوِمٌ di mana huruf kedua kata akar iaitu huruf *wāw* ditukar kepada huruf *yā'* dan harakah *kasrah* huruf *wāw* dipindahkan kepada huruf konsonan *qāf* sebelumnya kerana mengikut kaedah morfologi. Perbezaan wazan adalah مُفَيْلٌ < *mufilun* > (Ibn Jinniy, 1954 : 282).

Sementara perubahan yang berlaku pada pola *ism al-fā'il* dalam kod JK 6 مُعْطِي / مُعْطٍ, JK 7 مُقْوِي / مُقْوٍ dan JK 8 مُوصِي / مُوصٍ melibatkan perubahan kecil iaitu pengguguran huruf akhir kata akar dan menggantikannya dengan *tanwīn* pada huruf kedua kerana berada dalam keadaan *nakirah*. Perbezaan wazan adalah مُفْعِ < *muf'in* > ('Abduh al-Rājīḥiy, 1984 : 76). Sebaliknya jika dalam keadaan *ma'rifah* struktur katanya tidak mengalami sebarang malah tetap utuh dengan bentuk asalnya.

2) Analisis Pola *Ism al-Fā'il* WP 3 : مُفَعَّلٌ < *mufa'‘ilun* >

Jadual 6.11 : Analisis pola *ism al-fā'il* WP 3 : مُفَعَّلٌ < *mufa'‘ilun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
JK 1	مُعَلِّمٌ	مُفَعَّلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 2	مُؤَدِّنٌ	مُفَعَّلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 3	مُعَدِّدٌ	مُفَعَّلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 4	مُوصِّلٌ	مُفَعَّلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 5	مُسَيِّرٌ مُطَوِّلٌ	مُفَعَّلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 6	المُعْطِي مُعْطٍ	المُفَعَّل	مُفَعَّعٌ < <i>mufa'‘un</i> >	• Tiada perubahan berlaku • Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i> . Bentuk asalnya ialah مُعْطِي
JK 7	المُفَوِّي مُفَوِّ	المُفَعَّل	مُفَعَّعٌ < <i>mufa'‘un</i> >	• Tiada perubahan berlaku • Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i> .

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
				Bentuk asalnya ialah مُقَوِّي
JK 8	المُوصِّي مُوصٍ	المُفَعِّل	مُفَعِّعٌ <u>< mufa‘‘un ></u>	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Pengguguran huruf ‘illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya ialah مُوصِي

Berdasarkan analisis yang dijalankan terhadap pembentukan pola *ism al-fā‘il* WP 3 مُفَعِّلٌ < *mufa‘‘ilun* > dalam jadual 6.11 di atas , mendapati *ism al-fā‘il* bagi semua jenis kod JK tidak mengalami sebarang perubahan yang ketara pada wazan dan struktur katanya , malah tetap utuh dengan bentuk asalnya . Walaupun perubahan berlaku pada kod JK 6 مُعَطِّعٌ, JK 7 مُقَوِّعٌ dan JK 8 مُوصِّعٌ ketika keadaan *nakirah* tetapi melibatkan perkara kecil iaitu pengguguran huruf akhir dan menggantikannya dengan *tanwīn* pada huruf kedua (Fakhruddin Qabāwat , 1988 : 152). Perbezaan wazan adalah مُفَعِّعٌ < *mufa‘‘in* >

3) Analisis Pola *Ism al-Fā'il* WP 4 : مُفَاعِلٌ < *Mufā'ilun* >

Jadual 6.12 : Analisis pola *ism al-fā'il* WP 4 : مُفَاعِلٌ < *Mufā'ilun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
JK 1	مُجَاهِدٌ		Tiada	• Tiada perubahan
JK 2	مُؤَاخِذٌ		Tiada	• Tiada perubahan
JK 3	مُحَابِبٌ		مُفَالٌ < <i>mufāllun</i> >	• Penyerapan huruf kedua ke dalam huruf akhir kata akar. Bentuk asalnya ialah مُحَابِبٌ
JK 4	مُؤَاصِلٌ		Tiada	• Tiada perubahan
JK 5	مُقَاوِمٌ		Tiada	• Tiada perubahan
JK 6	المُنَادِي مُنَادٍ	المُفَاعِلُ	مُفَاعٍ < <i>mufā'in</i> >	• Tiada perubahan • Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i> . Bentuk asalnya ialah مُنَادِي
JK 7	المُسَاوِي مُسَاوٍ	المُفَاعِلُ	مُفَاعٍ < <i>mufā'in</i> >	• Tiada perubahan • Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
				kedua kata akar ketika <i>nakirah</i> . Bentuk asalnya ialah مُسَاوِي
JK 8	المُوَالِي مُوَالِي	المُفَاعِلُ	مُفَاعٍ < <i>mufā'in</i> >	<ul style="list-style-type: none"> •Tiada perubahan •Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya ialah مُوَالِي

Analisis terhadap pembentukan pola *ism al-fā'il* WP 4 مُفَاعِلُ < *mufā'ilun* > dalam jadual 6.12 di atas, mendapati tidak ada perubahan ketara berlaku pada wazan bagi semua kod JK *ism al-fā'il* kecuali kod JK 3 JK 6, JK 7 dan JK 8. Jika diperhatikan, perubahan yang berlaku hanya bersabit dengan perkara yang kecil-kecil sahaja.

Perubahan yang berlaku pada kod JK 3 iaitu مُحَابِبٌ melibatkan penyerapan huruf kedua ke dalam huruf ketiga kata akar dari jenis yang sama dan berharakah seperti مُحَابِبٌ. Penyerapan tersebut mengikut peraturan morfologi adalah wajib bagi meringgankan sebutan ('Abū Ḥanīfah bin Nu'mān, 1940 : 98). Perbezaan wazan adalah مُفَالٌ < *mufāllun* >.

Sementara perubahan yang berlaku pada pola *ism al-fā'il* dalam kod JK 6 مُنَادٍ/الْمُنَادِي , JK 7 مُسَاوٍ / الْمُسَاوِي dan JK 8 مُوَالٍ/الْمُوَالِي melibatkan pengguguran huruf akhir kata akar dan menggantikannya dengan *tanwīn* pada huruf kedua ketika berada dalam keadaan *nakirah* . Perbezaan wazan adalah مُفَاعٍ < *mufā'in* > ('Abduh al-Rājiḥiy , 1984 : 76), Sebaliknya jika dalam keadaan ma'rifah struktur katanya tidak mengalami sebarang perubahan malah tetap utuh dengan bentuk asalnya .

4) Analisis Pola *Ism al-Fā'il* WP 5 مُتَفَاعِلٌ < *mutafā'ilun* >

Jadual 6.13 : Analisis pola *ism al-fā'il* WP 5 : مُتَفَاعِلٌ < *mutafā'ilun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
JK 1	مُتَكَايِلٌ	مُتَفَاعِلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 2	مُتَوَاخِذٌ	مُتَفَاعِلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 3	مُتَرَاصِنٌ		مُتَفَاعِلٌ < <i>mutafā'llun</i> >	• Penyerapan huruf kedua ke dalam huruf akhir kata akar. Bentuk asalnya ialah مُتَرَاصِنٌ
JK 4	مُتَوَارِدٌ	مُتَفَاعِلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 5	مُتَشَاوِرٌ	مُتَفَاعِلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
	الْمُتَعَالِي	الْمُتَفَاعِل		• Tiada perubahan berlaku

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
JK 6	مُتَعَالٍ		مُتَفَاعٍ < <i>mutafā'in</i> >	<ul style="list-style-type: none"> Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya ialah <i>مُتَعَالِي</i>
JK 7	المُتَسَاوِي مُتَسَاوٍ	المُتَفَاعِلِ	مُتَفَاعٍ < <i>mutafā'in</i> >	<ul style="list-style-type: none"> Tiada perubahan Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya ialah <i>مُتَسَاوِي</i>
JK 8	المُتَوَازِي مُتَوَازٍ	المُتَفَاعِلِ	مُتَفَاعٍ < <i>mutafā'in</i> >	<ul style="list-style-type: none"> Tiada perubahan Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya ialah <i>مُتَوَازِي</i>.

Analisis terhadap pembentukan pola *ism al-fā'il* WP 5 مُتَفَاعِلٌ < *mutafā'ilun* > dalam jadual 6.13 di atas, mendapati tidak ada perubahan ketara berlaku pada wazan *ism fā'il* bagi semua kod JK kecuali kod JK 3, JK 6, JK 7 dan JK 8. Perubahan yang berlaku hanya bersabit dengan perkara yang kecil-kecil sahaja, namun turut melibatkan perubahan pada wazan.

Perubahan yang berlaku pada kod JK 3 iaitu مُتْرَاصِصٌ melibatkan penyerapan huruf kedua ke dalam huruf ketiga kata akar bagi meringankan sebutan kerana pertembungan dua huruf sejenis yang berharakah seperti مُتْرَاصٌ. Perbezaan wazan adalah مُتَفَالٌ < *mutafāllun* >.

Manakala perubahan yang berlaku pada kod JK 6 الْمُتَعَالِي / مُتَعَالٍ, JK 7 الْمُتَسَاوِي / مُتَسَاوٍ dan JK 8 الْمُتَوَازِي / مُتَوَازٍ, tetapi ia melibatkan perubahan kecil sahaja, iaitu pengguguran huruf akhir kata akar dan menggantikannya dengan *tanwīn* pada huruf kedua ketika berada dalam keadaan *nakirah*. Perbezaan wazan adalah مُتَفَاعٍ < *mutafā'in* >. Sebaliknya jika dalam keadaan *ma'rifah* struktur katanya tidak mengalami sebarang perubahan pada malah tetap utuh dengan bentuk asalnya.

5) Analisis Pola *Ism al-Fā'il* WP 6 : مُفْتَعِلٌ < *mufta'ilun* >

Jadual 6.14 : Analisis pola *ism al-fā'il* WP 6 : مُفْتَعِلٌ < *mufta'ilun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
JK 1	مُجْتَهِدٌ	مُفْتَعِلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 2	مُنْتَجِدٌ	مُفْتَعِلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 3	مُرْتَدٌّ		مُفْتَلٌّ < <i>muftallun</i> >	• Penyerapan huruf kedua ke dalam huruf akhir kata akar. Bentuk asalnya ialah مُرْتَدِّدٌ
JK 4	مُتَّصِفٌ		مُتَّعِلٌ < <i>mutta'ilun</i> >	• Penukaran huruf pertama kata akar iaitu huruf <i>wāw</i> kepada huruf <i>tā'</i> . Bentuk asalnya ialah مُوتَّصِفٌ
JK 5	مُحْتَاَجٌ		مُفْتَالٌ < <i>muftālun</i> >	• Penukaran huruf kedua kata akar kepada huruf <i>alif</i> . Bentuk asalnya ialah مُحْتَوَجٌ
JK 6	المُهْتَدِي مُهْتَدٍ	المُفْتَعِلُ	مُفْتَعٍ < <i>mufta'in</i> >	• Tiada perubahan • Pengguguran huruf ' <i>illah</i> di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
				<p>kata akar ketika <i>nakirah</i>.</p> <p>Bentuk asalnya ialah</p> <p>مُهْتَدِي</p>
JK 7	<p>المُتَوِي</p> <p>مُتَوِي</p>	المُفْتَعِل	<p>مُفْتَع</p> <p>< <i>mufta'in</i> ></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. <p>Bentuk asalnya ialah</p> <p>مُتَوِي</p>
JK 8	<p>المُنْقِي</p> <p>مُنْقِي</p>	المُفْتَعِل	<p>مُفْتَع</p> <p>< <i>mufta'in</i> ></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Penukaran huruf pertama kata akar iaitu huruf <i>wāw</i> kepada huruf <i>tā'</i>. Bentuk asalnya ialah مُوَنْقِي • Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. <p>Bentuk asalnya ialah</p> <p>مُنْقِي</p>

Analisis yang dijalankan terhadap pembentukan pola *ism al-fā'il* WP 6 مُفْتَعِلٌ < *mufta'ilun* > dalam jadual 6.14 di atas, mendapati kod JK 1, JK 2, tidak mengalami sebarang perubahan dan perbezaan pada wazan dan struktur katanya malah tetap utuh dengan bentuk asalnya. Manakala kod JK 3, JK 4, JK 5, JK 6, JK 7 dan JK 8 pula mengalami perubahan pada struktur katanya menyebabkan wujud perbezaan antara *ism al-fā'il* dengan bentuk wazan asalnya.

Mengikut kaedah morfologi, huruf *hamzah* awalan pada kod JK 2 إِتَّخَذَ dan pecahannya tidak boleh ditukarkan kepada huruf *tā'*, kerana ia bukan dari huruf *layyin* (حرف لين) iaitu *wāw* dan *yā'*. Demikian juga huruf *wāw* atau huruf *yā'* yang diganti daripada huruf *hamzah* tidak boleh ditukar kepada huruf *tā'* seperti إِتَّكَل kepada إِتَّكَل. Penggunaan orang Arab terhadap perkataan إِتَّكَل, إِتَّعَنَ, إِتَّزَرَ adalah dianggap *shādh* (شاذ) dan di luar kaedah morfologi. Menurut Muḥammad 'Abdul 'Azīz Najjār (1967 : 2 : 510-511) perkataan إِتَّخَذَ sebenarnya ia adalah dari perkataan أَخَذَ bukannya daripada تَخَذَ.

Perubahan yang berlaku pada kod JK 3 iaitu مُرْتَدُّ melibatkan penyerapan huruf kedua ke dalam huruf ketiga kata akar bagi meringankan sebutan kerana pertembungan dua huruf sejenis yang berharakah seperti مُرْتَدُّ. Perbezaan wazan adalah مُفْتَلُّ < *muftallun* >.

Manakala pola *ism al-fā'il* bagi kod JK 4 مُؤْتَصِفٌ pula melibatkan penukaran huruf pertama kata akar kepada huruf *tā'* menyebabkan berlaku pertembungan dua huruf *tā'* iaitu مُتَّصِفٌ . Kemudian berlaku penyerapan huruf *tā'* pertama kata akar ke dalam huruf *tā'* imbuhan مُتَّصِفٌ . Perbezaan wazan adalah مُتَّعِلٌ < *mutta'ilun* > (Ibn 'Aqīl, 1990 : 2 : 533) .

Penukaran huruf juga dilihat berlaku pada kod JK 5 مُخْتَوِجٌ di mana huruf kedua kata akar iaitu huruf *wāw* yang berharakah dan huruf sebelumnya berharakah *fathah* ditukarkan kepada huruf *alif* iaitu مُخْتَأِجٌ mengikut kaedah morfologi . Perbezaan wazan adalah مُفْتَأِلٌ < *muftālun* > (al- Ḥamalāwiy, 1995 :199)

Perubahan kecil juga turut berlaku di akhiran kod JK 6 الْمُهْتَدِي / مُهْتَدٍ , JK 7 الْمُتَوِي / مُتَوٍ , di mana pengguguran huruf akhir kata akar dan menggantikannya dengan *tanwīn* pada huruf kedua ketika berada dalam keadaan *nakirah* . Perbezaan wazan adalah مُفْتَعٍ < *mufta'in* > . Sebaliknya jika berada dalam keadaan *ma'rifah* struktur katanya tidak mengalami sebarang perubahan malah tetap utuh dengan bentuk asalnya .

Sementara perubahan yang berlaku pada pola *ism al-fā'il* dalam kod JK 8 الْمُتَّقِي / مُتَّقٍ melibatkan pertukaran huruf awalan dan pengguguran huruf akhiran kata akar ketika *nakirah* . Penukaran huruf pertama kata akar مُؤْتَقِي kepada huruf *tā'* menyebabkan berlaku pertembungan dua huruf *tā'* iaitu مُتَّقِي . kemudian berlaku penyerapan huruf *tā'* pertama kata akar ke dalam huruf *tā'* imbuhan الْمُتَّقِي / مُتَّقٍ .

Perbezaan wazan adalah مُتَعَلِّ < *mutta'ilun* >. Pengguguran huruf akhiran kata akar dan *tanwīn* pada huruf kedua pula hanya berlaku ketika dalam keadaan *nakirah*. Perbezaan wazan adalah مُفْتَع < *mufta'in* > .

6) Analisis Pola *Ism al-Fā'il* WP 7 : مُتَفَعِّل < *mutafa'ilun* >

Jadual 6.15 : Analisis pola *ism al-fā'il* WP 7 : مُتَفَعِّل < *mutafa'ilun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
JK 1	مُتَعَلِّمٌ	مُتَفَعِّلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 2	مُتَأَثِّرٌ	مُتَفَعِّلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 3	مُتَرَدِّدٌ	مُتَفَعِّلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 4	مُتَوَحِّدٌ	مُتَفَعِّلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 5	مُتَجَوِّلٌ	مُتَفَعِّلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 6	المُتَأَلِّقِي مُتَلَقٌّ	المُتَفَعِّلِي	- مُتَفَعِّ < <i>mutafa'in</i> >	• Tiada perubahan • Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i> . Bentuk asalnya ialah مُتَأَلِّقِي
JK 7	المُتَقَوِّي مُنَقَّوٌّ	المُتَفَعِّلِي	- مُتَفَعِّ	• Tiada perubahan berlaku • Pengguguran huruf 'illah di

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
			< <i>mutafa‘in</i> >	akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i> . Bentuk asalnya ialah مُتَقَوِّي
JK 8	المُتَوَفِّي مُتَوَفِّ	المُتَفَعِّل	مُتَفَعِّعٌ < <i>mutafa‘in</i> >	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan berlaku • Pengguguran huruf ‘illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya ialah مُتَوَفِّي

Berdasarkan analisis yang dijalankan terhadap pembentukan pola *ism al-fā‘il* WP 7 مُفَعِّلٌ < *mufa‘ilun* > bagi kategori *thulāthiy mazīd* dalam jadual 6.15 di atas, didapati *ism al-fā‘il* bagi semua kod JK tidak mengalami sebarang perubahan yang ketara pada wazan dan struktur katanya, malah tetap utuh dengan bentuk asalnya. Walaupun terdapat perubahan pada kod JK 6 مُتَلَقِّ, JK 7 مُتَقَوِّ dan JK 8 مُتَوَفِّ tetapi hanya melibatkan perkara kecil sahaja iaitu pengguguran huruf akhiran dan menggantikannya dengan *tanwīn* pada huruf kedua ketika *nakirah*. Perbezaan wazan adalah مُتَفَعِّعٌ < *mutafa‘in* >. Sebaliknya jika berada dalam keadaan *ma‘rifah* struktur katanya tidak mengalami sebarang perubahan malah tetap utuh dengan bentuk asalnya seperti المُتَلَقِّي, المُتَقَوِّي dan المُتَوَفِّي.

7) Analisis Pola *Ism al-Fā'il* WP 8 : مُنْفَعِل < *munfa'ilun* >

Jadual 6.16 : Analisis pola *ism al-fā'il* WP 8 : مُنْفَعِل < *munfa'ilun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	perbezaan	Faktor Perubahan
JK 1	مُنْكَسِرٌ	مُنْفَعِلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 2	مُنَاطِرٌ	مُنْفَعِلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 3	مُنْحَطٌّ		مُنْفَلٌ < <i>munfallun</i> >	• Penyerapan huruf kedua ke dalam huruf akhir kata akar. Bentuk asalnya ialah مُنْحَطٌّ
JK 4	Tidak produktif	-	-	-
JK 5	مُنْحَازٌ		مُنْفَالٌ < <i>munfālun</i> >	• Penukaran huruf kedua kata akar kepada <i>alif</i> . Bentuk asalnya ialah مُنْحَازٌ
JK 6	المُنْجَلِي مُنْجَلٍ	المُنْفَعِلِ	- مُنْفَعٍ < <i>munfa'in</i> >	• Tiada perubahan • Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i> .

Jenis JK	Contoh	Persamaan	perbezaan	Faktor Perubahan
				Bentuk asalnya ialah مُنْجَلِي
JK 7	المُنْطَوِي مُنْطَوِي	المُنْفَعِل	- مُنْفَعِ < munfa'in >	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Pengguguran huruf 'illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya ialah مُنْطَوِي
JK 8	Tidak produktif	-	-	

Analisis yang dijalankan terhadap pembentukan pola *ism al-fā'il* WP 8 مُنْفَعِل < munfa'ilun > bagi kategori *thulāthiy mazīd* dalam jadual 6.16 di atas, mendapati kod JK 1, JK 2 tidak mengalami sebarang perubahan pada wazan dan struktur katanya malah tetap utuh dengan bentuk asalnya. Manakala kod JK 3, JK 5, JK 6 dan JK 7 pula masing-masing mengalami perubahan pada struktur katanya menyebabkan wujud perbezaan antara kata nama pelaku dengan bentuk wazan asalnya. Analisis ini juga mendapati tiada penggunaan *ism al-fā'il* bagi kod JK 4 dan JK 8 dalam percakapan orang Arab (al-Munjid, 1986)

Perubahan yang berlaku pada kod JK 3 iaitu مُنْحَطُّ melibatkan penyerapan huruf kedua ke dalam huruf ketiga kata akar dari jenis yang sama bagi meringankan sebutan kerana pertembungan dua huruf sejenis yang berharakah seperti مُنْحَطُّ ('Abū Ḥanīfah bin Nu'mān , 1940 : 98). Perbezaan wazan adalah مُنْفَلُّ < *munfallun* >.

Perubahan yang berlaku pada kod JK 5 مُنْحَايُ pula melibatkan penukaran huruf kedua kata akar iaitu huruf *yā'* yang berharakah dan huruf sebelumnya berharakah *fathah* kepada huruf *alif* iaitu مُنْحَايُ . Perbezaan wazan adalah مُنْفَالُ < *munfālun* > .

Manakala perubahan yang berlaku pada pola *ism al-fā'il* dalam kod JK 6 مُنْجَلِ الْمُنْجَلِي / , JK 7 مُنْطَوِي / الْمُنْطَوِي hanya melibatkan perubahan kecil sahaja iaitu pengguguran huruf akhir kata akar dan menggantikannya dengan *tanwīn* pada huruf kedua ketika berada dalam keadaan *nakirah* . Perbezaan wazan adalah مُنْفَعِ < *munfa'in* > . Sebaliknya jika berada dalam keadaan *ma'rifah* struktur katanya tidak mengalami sebarang perubahan malah tetap utuh dengan bentuk asalnya .

8) Analisis Pola *Ism al-Fā'il* WP 9 : مُسْتَفْعِلٌ < *mustaf'ilun* >

Jadual 6.17. : Analisis pola *ism al-fā'il* WP 9 : مُسْتَفْعِلٌ < *mustaf'ilun* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
JK 1	مُسْتَعْفِرٌ	مُسْتَفْعِلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 2	مُسْتَأْذِنٌ	مُسْتَفْعِلٌ	Tiada	• Tiada perubahan
JK 3	مُسْتَمِدٌّ		<u>مُسْتَفِيلٌ</u> < <i>mustafillun</i> >	• Penyerapan huruf kedua ke dalam huruf akhir kata akar. Bentuk asalnya ialah مُسْتَمِدٌّ
JK 4	مُسْتَوْعِبٌ	مُسْتَفْعِلٌ	Tiada	• Tiada perubahan berlaku
JK 5	مُسْتَجِيبٌ		<u>مُسْتَفْيِيٌ</u> < <i>mustaf'ilun</i> >	• Penukaran huruf kedua kata akar kepada <i>yā'</i> dan harakah <i>kasrah</i> huruf ' <i>ain</i> dipindahkan kepada huruf konsonan sebelumnya . Bentuk asalnya ialah مُسْتَجِيبٌ
JK 6	المُسْتَرْخِي مُسْتَرْخٍ	المُسْتَفْعِلُ -	- <u>مُسْتَفْعِيٌ</u> < <i>mustaf'in</i> >	• Tiada perubahan • Pengguguran huruf ' <i>illah</i> di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i> . Bentuk asalnya ialah مُسْتَرْخِي

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
JK 7	المُسْتَهْوِي مُسْتَهْوٍ	المُسْتَفْعِلُ -	- مُسْتَفْعٍ < <i>mustaf'in</i> >	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Pengguguran huruf ‘illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya ialah مُسْتَهْوِي
JK 8	المُسْتَوْفِي مُسْتَوْفٍ	المُسْتَفْعِلُ -	- مُسْتَفْعٍ < <i>mustaf'in</i> >	<ul style="list-style-type: none"> • Tiada perubahan • Pengguguran huruf ‘illah di akhiran dan menggantikannya dengan <i>tanwīn</i> pada huruf kedua kata akar ketika <i>nakirah</i>. Bentuk asalnya ialah مُسْتَوْفِي

Analisis yang dijalankan terhadap pembentukan pola *ism al-fā'il* WP 9 مُسْتَفْعِلُ < *mustaf'ilun* > dalam jadual 6.17 di atas, mendapati kod JK 1, JK 2, JK 4, tidak mengalami sebarang perubahan dan perbezaan pada wazn dan struktur katanya malah tetap utuh dengan bentuk asalnya. Manakala kod JK 3, JK 5, JK 6 JK 7 dan JK 8 pula masing-masing mengalami perubahan pada struktur katanya menyebabkan wujud perbezaan antara kata nama pelaku dengan bentuk wazan asalnya.

Perubahan yang berlaku pada *ism al-fā'il* dalam kod JK 3 iaitu مُسْتَمِدُّ disebabkan penyerapan huruf kedua ke dalam huruf ketiga pada kata akar apabila kedua-dua huruf tersebut dari jenis yang sama dan harakah seperti مُسْتَمِدُّ . Proses penyerapan dilakukan bagi tujuan meringankan sebutan (Ibn Jinniy 1954 : 282) . Perbezaan wazan adalah مُسْتَفِيلٌ < *mustafillun* >.

Perubahan pada *ism al-fā'il* dalam kod JK 5 iaitu مُسْتَجُوبٌ pula berpunca daripada penukaran huruf kedua kata akar iaitu huruf *wāw* berharakah *kasrah* kepada huruf *yā'* dan harakah *kasrah* tersebut dipindahkan kepada huruf konsonan berharakah *sukūn* sebelumnya مُسْتَجِيبٌ . Perbezaan wazan adalah مُسْتَفِيلٌ < *mustafīlun* >

Bagaimana pun perubahan yang berlaku pada pola *ism al-fā'il* dalam kod JK 6 مُسْتَرْخٍ / المُسْتَرْخِي , JK 7 مُسْتَهْوِيٍّ / المُسْتَهْوِيٌّ dan JK 8 مُسْتَوْفِيٍّ / المُسْتَوْفِيٌّ hanya melibatkan perubahan kecil sahaja, iaitu pengguguran huruf akhir kata akar dan menggantikannya dengan *tanwīn* pada huruf kedua ketika berada dalam keadaan *nakirah* . Perbezaan wazan adalah مُسْتَفْعٍ < *mustaf'in* > . Sebaliknya jika berada dalam keadaan *ma'rifah* struktur katanya tidak mengalami sebarang perubahan malah tetap utuh dengan bentuk asalnya .

6.3 *ISM MAF'ŪL*

Ism al-maf'ūl adalah kata nama yang dibentuk daripada kata kerja kala kini untuk membawa makna sifat yang merujuk kepada diri yang kena buat “ objek ” (‘Abduh al-Rājiḥiy , 1984 : 81) . Makna yang didukungnya juga bersifat tidak tetap dan berubah-ubah . Penerbitan *ism al-maf'ūl* ini berdasarkan kepada kata kerja pasif kala kini yang bersifat transitif . Sebarang perubahan morfologi yang berlaku pada kata kerja pasif kala kini yang bersifat transitif akan turut berlaku pada *ism al-maf'ūl* (Ibn Jinniy , 1954 : 270) . *Ism maf'ūl* ini boleh dibentuk secara *qiyās* bagi semua jenis kata kerja sama ada dari jenis JKS 1 atau JKM 2 (Khadījah al-Ḥadīthiy , 1965: 280) menggunakan wazan-wazan tertentu melalui proses pengimbuhan huruf *mim* di awalan kata kerja pasif kala kini .

6.3.1 Analisis Wazan *Ism al-Maf'ūl* bagi Kata kerja *Thulāthiy Mujarrad*

Sarjana dan tokoh ilmuan bahasa Arab mengatakan bahawa wazan *ism al- maf'ūl* bagi kata kerja *thulāthiy mujarrad* yang popular dan boleh *diiqyās* secara meluas serta mempunyai kekerapan yang sangat tinggi adalah wazan WO 1 مَفْعُولٌ < *maf'ūlun* > (Khadījah al-Ḥadīthiy , 1965: 280) . Imbuhan yang digunakan untuk menerbitkan wazan ini terdiri daripada awalan *mim* berharakah *fathah* dan sisipan huruf *wāw* berharakah *sukūn* selepas huruf kedua kata akar . Huruf *wāw* sisipan ini boleh menerima perubahan tertakluk kepada bentuk kod JK seperti ditunjukkan dalam jadual di bawah :

Jadual 6.18 : Analisis wazan *ism maf'ūl* bagi kata kerja *thulāthiy mujarrad* :

WO1 مَفْعُولٌ < *maf'ūl* >

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
JK 1	مَكْتُوبٌ	مَفْعُولٌ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 2	مَأْكُولٌ	مَفْعُولٌ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 3	مَرْدُودٌ	مَفْعُولٌ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 4	مَوْقُوفٌ	مَفْعُولٌ	Tiada	▪ Tiada perubahan
JK 5	مَقُولٌ مَجِيئٌ		مَقُولٌ <u>< maqūlun ></u> مَفِيئٌ <u>< maqīlun ></u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pengguguran huruf <i>wāw</i> sisipan kata akar dan pengalihan harakah <i>ḍammah</i> kepada huruf pertama kata akar sebelumnya . Bentuk asalnya ialah مَفْعُولٌ. ▪ Pengalihan harakah <i>ḍammah</i> pada huruf <i>yā'</i> di sisipan kepada huruf pertama kata akar sebelumnya . Kemudian penukaran harakah <i>ḍammah</i> tersebut kepada harakah <i>kasrah</i> . Kemudian penukaran huruf <i>wāw</i> imbuhan

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
				<p>kepada huruf <i>yā'</i> . dan pengguguran huruf <i>yā'</i> sisipan kata akar . Bentuk asalnya ialah <i>مَجْبُوءٌ</i> .</p>
JK 6	<p>مَقْضِيٌّ</p> <p>مَدْعُوٌّ</p>		<p>مَفْعِيٌّ</p> <p>< <i>maf'iyun</i> ></p> <p>مَفْعُلٌّ</p> <p>< <i>maf'ullun</i> ></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Penukaran huruf <i>wāw</i> imbuhan kepada huruf <i>yā'</i> dan pengalihan harakah <i>ḍammah</i> pada huruf kedua kata akar kepada harakah <i>kasrah</i>. Kemudian penyerapan dua huruf <i>yā'</i> di akhiran . Bentuk asalnya ialah <i>مَقْضُوِيٌّ</i> ▪ Penyerapan dua huruf <i>wāw</i> di akhiran . Bentuk asalnya ialah <i>مَدْعُوُوٌّ</i>
JK 7	مَقْوِيٌّ		<p>مَفْعِيٌّ</p> <p>< <i>maf'iyun</i> ></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Penukaran huruf <i>wāw</i> imbuhan kepada huruf <i>yā'</i> dan pengalihan harakah <i>ḍammah</i> pada huruf kedua kata akar kepada harakah <i>kasrah</i>. Kemudian penyerapan dua huruf

Jenis JK	Contoh	Persamaan	Perbezaan	Faktor Perubahan
				yā' di akhiran . Bentuk asalnya ialah مَفُوءِي
JK 8	مَوْفِي		مَفْعِي < maf'iyun >	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Penukaran huruf wāw imbuhan kepada huruf yā' dan pengalihan harakah ḍammah pada huruf kedua kata akar kepada harakah kasrah. Kemudian penyerapan dua huruf yā' di akhiran . Bentuk asalnya ialah مَوْفُوءِي

Analisis yang dijalankan terhadap pembentukan *ism al-maf'ūl* bagi kata kerja *thulāthiy mujarrad* WO1 مَفْعُولٌ < maf'ūl > dalam jadual 6.18 di atas , mendapati kod JK 1 , JK 2 , JK 3 dan JK 4 tidak mengalami sebarang perubahan dan perbezaan pada wazan dan struktur katanya malah tetap utuh dengan bentuk asalnya . Sementara kod JK 5 , JK 6 JK 7 dan JK 8 pula masing-masing mengalami perubahan pada struktur katanya menyebabkan wujud perbezaan yang ketara dengan bentuk wazan asalnya . Perubahan melibatkan empat unsure iaitu penguguran huruf , pengalihan harakah , penukaran dan penyerapan huruf .

Perubahan yang berlaku pada *ism al-maf'ūl* dalam kod JK 5 iaitu مَقُولٌ disebabkan pengguguran huruf wāw disisipan kata akar dan pengalihan harakah *ḍammah* kepada huruf pertama sebelumnya seperti مَقُولٌ (al-Ḥamalāwiy, 1995 : 208). Perbezaan wazan adalah مَقُولٌ < *mafūlun* > . Manakala kod JK 5 مَجِيدٌ pula disebabkan pengalihan harakah *ḍammah* pada huruf yā' di sisipan kepada huruf pertama kata akar sebelumnya iaitu مَجِيدٌ . Kemudian penukaran harakah *ḍammah* tersebut kepada harakah *kasrah* iaitu مَجِيدٌ . Kemudian penukaran huruf wāw imbuhan kepada huruf yā' iaitu مَجِيدٌ dan pengguguran huruf yā' sisipan kata akar iaitu مَجِيدٌ (Ibn 'Aqīl , 1990 : 2: 529). Perbezaan wazan adalah مَفِيلٌ < *mafīlun* > .

Perubahan pada *ism al-maf'ūl* pada kod JK 6 iaitu مَقْضُوئِيٌ pula berpunca daripada penukaran huruf wāw imbuhan kepada huruf yā' iaitu مَقْضِيٌ dan pengalihan harakah *ḍammah* pada huruf kedua kata akar kepada harakah *kasrah* مَقْضِيٌ . Kemudian penyerapan dua huruf yā' di akhiran seperti مَقْضِيٌ . Perbezaan wazan adalah مَقْضِيٌ < *maf'iyyun* > . Manakala perubahan pada kod JK 6 مَدْعُوٌّ pula disebabkan penyerapan dua huruf wāw di akhiran seperti مَدْعُوٌّ . Perbezaan wazan adalah مَفْعُلٌ < *mafūllun* > (al-Sa'di ,1973 :143 -146).

Sementara perubahan yang berlaku pada pola *ism al-maf'ūl* dalam kod JK 7 مَفُوءِي dan JK 8 مَوْفِي melibatkan penukaran huruf *wāw* imbuhan kepada huruf *yā'* مَفُوءِي dan مَوْفِي. Kemudian pengalihan harakah *Ḥammah* pada huruf kedua kata akar kepada harakah *kasrah* مَقُوءِي dan مَوْفِي. Kemudian penyerapan dua huruf *yā'* di akhiran seperti مَقُوءِي dan مَوْفِي. Perbezaan wazan adalah مَفْعِي < *maf'iiyyun* > (al-Sa'di, 1973 :146).

6.3.2 Analisis Wazan *Ism al-Maf'ūl* bagi Kata kerja *Thulāthiy Mazīd* dan *Rubā'iy Mazīd*

Bentuk wazan *ism al-maf'ūl* bagi kata kerja *thulāthiy mujarrad* dan *rubā'iy mazīd* adalah hampir sama dengan bentuk wazan *ism al-fā'il mazīd* iaitu dengan menukarkan huruf *muḍāri'* kepada huruf *mīm* berharakah *ḍammah* dan huruf kedua sebelum akhir berharakah *fathah* (Sībawayh , 1982 : 2 : 331, Khālid Bin 'Abdullah al-'Azharīy , t.t : 2 : 80). Harakah *fathah* pada huruf tersebut merupakan penanda penting yang membezakan *ism al-maf'ūl* dengan *ism al-fā'il* (Khadījah al-Ḥadīthiy, 1965 : 281).

Menurut Sībawayh, wazan-wazan *ism al-maf'ūl* bagi kata kerja *thulāthiy mazīd* yang popular dan boleh *diqiyās* dan serta mempunyai kekerapan yang tinggi adalah WO 2 مُفَعَّلٌ < *muf'alun* > , WO 3 مُفَاعَلٌ < *mufa'alun* > , WO 4 مُفَاعَلٌ < *mufā'alun* > , WO 5 مُتَفَاعَلٌ < *mutafā'alun* > , WO 6 مُفْتَعَلٌ < *mufta'ilun* > , WO 7 مُتَفَعَّلٌ < *mutafa'alun* > , WO 8 مُنْفَعَلٌ < *munfa'alun* > dan WO 9 مُسْتَفَعَّلٌ < *mustafa'alun* > .

Selain itu , wazan *ism al-maf'ūl* yang boleh *dīqiyās* tetapi mempunyai kekerapan yang rendah seperti dinyatakan oleh Khadījah al-Ḥadīthiy (1965 : 282) adalah WO 10 مُفَعَّلٌ < *muf'allun* > , WO 11 مُفَعَّوَعَلٌ < *muf'aw'alun* > , WO 12 مُفَعَّوَالٌ < *muf'awwalun* > dan , WO 13 مُفَعَّالٌ < *muf'allun* > . Manakala bentuk – bentuk wazan *ism al-maf'ūl* bagi *rubā'iy mazīd* pula adalah WO 14 مُفَاعَلٌ < *mufa'lalun* > , WO 15 مُتَّفَعَّلٌ < *mutafa'lalun* > , WO 16 مُفَعَّلَلٌ < *muf'anlalun* > dan WO 17 مُفَعَّلِلٌ < *muf'alallun* > .

Riḍa'uddin (1982 : 2 : 226) dan 'Ibn 'Aqīl (1990 : 2 : 130) menjelaskan dalam kajiannya bahawa terdapat beberapa bentuk kata nama *samā'iy* daripada penutur jati Arab yang membawa maksud *ism maf'ūl* tetapi tidak boleh *dīqiyās* seperti wazan *maṣḍar* فَعْلٌ < *fa'lun* > contohnya الخلق dengan makna المخلوق, wazan *ṣifat mushabbahaḥ* فَعِلٌ < *fa'ilun* > contohnya شغل dengan makna مَشغُولٌ dan فَاعِلٌ < *fā'ilun* > contohnya سَائِمَةٌ dengan makna مُسَامَةٌ , wazan *ṣighah mubālaghah* فَعِيلٌ < *fa'ilun* > contohnya قَتِيلٌ dengan makna مَقْتُولٌ .

6.4 *ṢĪGĦAH aL-MUBĀLAGĦAH*

Ṣiġĥah al-Mubālagĥah adalah kata nama yang menunjukkan unsur berlebihan atau bersangatan yang didukung oleh pelaku . Kata nama jenis ini mengikut pandangan Sibawayh dan pakar-pakar bahasa Arab lain seperti Ibn Khalawayh , al-Riḍa'uddin terbentuk daripada kata kerja *thulāthiy mujarrad* dalam golongan *muta'addī* (transitif) dan *lāzim* (tak transitif) (dipetik dari Khadījah al-Ḥadīthiy , 1965 : 269). Fungsi dan makna yang didukung oleh kata nama ini sama dengan makna yang dibawa oleh *ism fā'il* iaitu merujuk kepada pelaku sesuatu perbuatan atau tindakan , tetapi makna perbuatan atau tindakan yang dibawa oleh kata nama ini lebih bersifat melampau atau bersangatan . Selain dari makna melampau , ciri-ciri wazannya juga jauh berbeza dengan *ism fā'il* . Menurut Ibn Khalawayh, *ṣiġĥah al-mubālagĥah* ini terbentuk daripada 12 wazan-wazan berikut iaitu :

1. فَعَالٌ < *fa'ālun* > seperti فساق // *fasāqun* //
2. فَعُلٌ < *fa'ulun* > seperti : غدر // *ghadurun* //
3. فَعَّالٌ < *fa'ālan* > seperti : غدار // *ghaddārun* //
4. فَعُولٌ < *fa'ūlan* > seperti : غدور // *ghadūrun* //
5. مَفْعِيلٌ < *mif'īlan* > seperti : معطير // *mi'ṭīrun* //
6. مِفْعَالٌ < *mif'ālan* > seperti : معطار // *mi'ṭārun* //
7. فُعْلَةٌ < *fu'ālatun* > seperti : لمزة // *lumazatun* //
8. فَعُولَةٌ < *fa'ūlatun* > seperti : ملولة // *malūlatun* //
9. فَعَّالَةٌ < *fa'ālatun* > seperti : علامة // *'allāmatun* //
10. فَاعِلَةٌ < *fā'ilatun* > seperti : راوية // *rāwiyatun* //

11. فُعَالَةٌ < *fu'ālatun* > seperti : بقالة // buqqālatun //
12. مُفَعَالَةٌ < *mif'ālatun* > seperti : مجزامة // mijzāmatun //

Manakala *ṣiḡhah al-mubālaghah* mengikut pembahagian al-Riḍa'uddin (1982 : 2 : 136,178) pula terdiri daripada wazan-wazan berikut :

1. فُعَالٌ < *fu'alun* > seperti : طوال // ṭuwālun //
2. فَعَّالٌ < *fa'alun* > seperti : شراب // sharrābun //
3. فُعَيْلٌ < *fi'ilun* > seperti : فسيق // fissīqun //
4. فُعَلٌ < *fu'alun* > seperti : زمّل // zummalun //
5. فُعَيْلٌ < *fu'ailun* > seperti : زميل // zumailun //
6. مُفَعَالٌ < *mif'ālun* > seperti : مهذار // mihdhārun //
7. مُفَعَيْلٌ < *mif'ilun* > seperti : محضير // miḥḍīrun //
8. مُفَعَلٌ < *mif'alun* > seperti : مدعس // mid'asun //
9. فَعَّالٌ < *fa'ālun* > seperti : صناع // ṣanā'un //
10. فِعَّالٌ < *fi'ālun* > seperti : هجان // hijānun //
11. فَعُولٌ < *fa'ūlun* > seperti : صبور // ṣabūrun //

Menurut Ibn Mālik (Khālid Bin 'Abdullah al-'Azhariy , t.t : 2 :67) *ṣiḡhah al-mubālaghah* yang popular dan mempunyai kekerapan yang paling tinggi adalah terdiri daripada lima wazan iaitu فَعُولٌ < *fa'ūlun* > , فَعَّالٌ < *fa'ālun* > , فُعَيْلٌ < *fa'ilun* > , مُفَعَالٌ < *mif'ālun* > dan فُعَيْلٌ < *fa'ilun* > . Pendapat ini turut disokong oleh Kamāl Ibrāhīm berdasarkan analisis yang dijalankan terhadap

ṣiḡḡah al-mubālagḡah . Bagaimanapun beliau menambah beberapa wazan lain yang didapatinya secara *samā'iy* daripada penutur jati Arab iaitu فَعِيلٌ < *fa'īlun* > , مِفْعِيلٌ < *mif'īlun* > , فُعَالَةٌ < *fu'alatun* > , فَعَالٌ < *fa'ālun* > dan فَاعُولٌ < *fā'ūlun* > .

Khadījah al-Ḥadīthiy (1965 : 270) dalam kajiannya berpendapat bahawa para sarjana Arab tidak dapat merumuskan dengan tepat kedudukan wazan-wazan tersebut di atas samada termasuk dalam kategori *qiyāsiy* atau *samā'iy* , sebaliknya mereka hanya sekadar menyebut kekerapan dan ketidakerapannya sahaja .

6.5 *ṢĪFAT MUSHABBAHAT*

Ṣīfat mushabbahat adalah kata nama yang dibentuk daripada kata kerja *lāzim* (tak transitif) untuk menunjukkan suatu sifat yang kekal dan berterusan (Ibn Ḥājib m 646H , tt : 2 : 205 , al-Makūdiy , 1954 : 120 dan Maḡmūd Sulaimān Yāqūt , 1994 : 116) . Kata nama jenis ini boleh dibentuk daripada kata kerja *thulāthiy mujarrad* dan *thulāthiy mazīd* (Muḡammad 'Abdul 'Azīz Najjār , 1967 :2 : 93) .

Menurut al-Ḥamalāwiy (1995 : 100) , pembentukan kata nama *ṣīfat mushabbahat* daripada *thulāthiy mazīd* hendaklah berdasarkan kepada wazan *ism fā'il* . Tetapi makna yang dibawanya adalah bersifat kekal bukan sementara atau berubah-ubah seperti mana yang dibawa oleh *ism fā'il* .

Antara wazan-wazan kata nama *ṣīfat mushabbahat qiyāsiy* yang populer sebagaimana disebut oleh Sībawayh dalam *al-kitab* (1982 : 12 : 99) ialah :

1. WK 1 أَفْعَلٌ <'afa'alu> dan WK 2 فَعْلَاءٌ <fa'lā'u>

Menurut al-Riḍa'uddin (1982 : 2 : 144,145) , wazan ini adalah *qiyāsiy* dan dibentuk daripada wazan kata kerja *lāzim* فَعِلٌ <fa'ila> yang membawa makna kecacatan zahir seperti buta , rabun dan sebagainya dan perhiasan dan warna seperti hitam , putih dan sebagainya. Wazan أَفْعَلٌ <'af'alu> adalah *ṣīfat mushabbahat* bagi laki-laki seperti أَحْمَر , أَعْوَر , أَهْيَف , أَبْيَض , أَقْطَع . Manakala wazan فَعْلَاءٌ <fa'lā'u> pula adalah *ṣīfat mushabbahat* bagi perempuan. . seperti قَطْعَاء , بَيْضَاء , هَيْفَاء , عَوْرَاء , حَمْرَاء .

2. WK 3 فَعْلٌ <fa'alun>

Wazan ini terbentuk daripada kata kerja *lāzim* فَعُلٌ <fa'ula> . Ianya kurang populer dan kekerapannya amat rendah pa da sebagaimana dinyatakan oleh Ibn Ḥājib (Khadījah al-Ḥadīthiy , 1965 : I : 277) . seperti : حَسَنُ الْوَجْهِ :

3. WK 4 فَعْلٌ <fa'ulun>

Wazan ini menurut Ibn Ḥāḥib terbentuk daripada kata kerja *lāzim* فَعْلٌ <fa'ula> seperti صَعِبٌ dan شَكُسٌ

4. WK 5 فَعِيلٌ <fa'ilun>

Kebanyakan wazan ini terbentuk daripada kata kerja *lāzim* فَعْلٌ <fa'ula> seperti كَرِيمٌ dan شَجِيْعٌ. Kadang kala terbit daripada kata kerja فَعِيلٌ <fa'ila> seperti حَرِيصٌ. Menurut al-'Ashmūniy (Sharḥ al-'Ashmūniy ,t.t : 3: 3). Wazan ini adalah *samā'iy* daripada penutur asli Arab dan tidak boleh *diqiyās*.

5. WK 6 فَاعِلٌ <fai'ilun>

Wazan فَاعِلٌ <fai'ilun> ini hanya terbentuk daripada kata kerja *ajwaf* (Sībawayh , 1992 : 2 : 372) seperti طَيِّبٌ , جَيِّدٌ , مَيِّتٌ , سَيِّدٌ , بَيِّنٌ .

6. WK 7 فَاعِلٌ <fā'ilun>

Wazan ini mempunyai persamaan dengan wazan *ism al- fā'il* bagi *thulāthiy mujarrad* dan menimbulkan sedikit kekeliruan . Namun , perbezaan keduanya boleh dikenalpasti dengan melihat kepada makna yang dibawa oleh tiap-tiap satunya. Jika makna yang dibawa adalah sifat kekal dan berterusan, maka ia

daripada golongan *ṣīfat mushabbahat* seperti طَاهِرُ الْقَلْبِ ، خَاشِعٌ ، سَاخِطٌ . Sebaliknya jika makna yang dibawahnya adalah sementara dan berubah-ubah , maka ia dari golongan *ism al- fā'il* (al-Ḥamalāwiy , 1995 : 100) seperti جَالِسٌ ، نَائِمٌ قائمٌ .

Khadījah al-Ḥadīthiy (1965 : 279) seorang sarjana Arab moden dan penganalisis bahasa mutakhir telah merumuskan bahawa pembahagian wazan-wazan *ṣīfat mushabbahat* yang dikemukakan oleh tokoh bahasa Arab seperti Sibawayh dalam karyanya “*al-Kitāb*” tidak tersusun dengan lengkap kerana tidak memperincikan kata nama tersebut berdasarkan *qiyāsiy* atau *samā'iy* , *muta'ddī* atau *lāzīm*, *thulāthiy mujarrad* atau *thulāthiy mazīd* . Namun , kajian yang dilakukan oleh tokoh sarjana Arab mutakhir seperti al-Riḍa'uddin (1982 : 1 : 143 -151) telah melengkapkan lagi apa yang telah dinyatakan oleh Sibawayh . Beliau menyusun semula wazan-wazan *ṣīfat mushabbahat* berdasarkan *qiyāsiy* dan *samā'iy* serta kekerapannya iaitu ;

1. WK 8 فَعِيلٌ <fa'ilun >

Wazan ini adalah *qiyāsiy* dan boleh dibentuk daripada kata kerja فَعِيلٌ <fa'ila > yang merujuk kepada makna penyakit batin dan seumpamanya seperti لَوِيٌّ وَجَعٌ ، بَطْرٌ ، نَكِدٌ ،

2. WK 9 فَعْلَانُ < *fa' lānun* >

Wazan ini juga ini adalah *qiyāsiy* dan boleh dibentuk daripada kata kerja فَعِلَ < *fa'ila* > yang membawa makna penuh seperti كَرِيَانٌ , سَكْرَانٌ dan makna kepanasan batin seperti عَطْشَانٌ , تَكْلَانٌ . Selain itu wazan ini dianggap *samā'iy* sekiranya terbentuk daripada kata kerja فَعَلَّ < *fa'ala* > seperti جَوْعَانٌ (Khadījah al-Ḥadīthiy , 1965 : 279).

3. WK 10 فُعَالٌ < *fu'ālun* >

Wazan ini menurut al-Ibn Ḥājib (t.t : 2 : 148) adalah merupakan *ṣīfat mushabbahat* dan boleh dibentuk secara *qiyāsiy* daripada kata kerja فَعُلَ < *fa'ula* > seperti طَوَالٌ , شَجَاعٌ . Tetapi al-Riḍa'uddin (1982 :1 : 143-151) berpendapat wazan tersebut bukan *ṣīfat mushabbahat* sebaliknya adalah *ṣīghah mubālaghah* .

4. WK 11 فَيْعَلٌ < *fai'alun* >

Wazan ini menurut al- Riḍa'uddin adalah *qiyāsiy* dan boleh dibentuk daripada kod kata kerja JKS 1 dan JKM 2 seperti صَيْرَفٌ .

5. WK 12 مَفْعُولٌ < maf'ūlun >

Wazan *ṣīfat mushabbahat* ini menyamai wazan *ism al-maf'ūl* dan menimbulkan kekeliruan . Kekeliruan tersebut dapat dihilangkan dengan melihat kepada penggunaannya dalam ayat dan makna yang dibawa oleh tiap-tiap satunya. Penggunaan *ṣīfat mushabbahat* مَفْعُولٌ < maf'ūlun > dalam tatabahasa dengan bentuk *muḍāf* (مُضَاف) seperti زَيْدٌ مَضْرُوبُ الْأَبِ ('Ibn 'Aqīl, 1990 : 2 : 132) dan makna yang dibawa adalah bersifat kekal dan berterusan seperti مَشْكُورٌ فِعْلُهُ , مَحْمُودٌ الْمَقَاصِدِ . Sedangkan makna yang dibawa oleh *ism al- maf'ūl* bersifat sementara dan sentiasa berubah-ubah seperti الدَّرْسُ مَكْتُوبٌ , الْأَرْضُ مَأْكُولٌ .

6.6 ISM al-TAFDĪL

Ism al-tafdīl adalah kata nama sifat perbandingan yang menyatakan perbandingan antara dua proposisi yang sama pada sifat dan salah satunya menunjukkan ciri lebih atau ciri kurang (al-Ḥamalāwiy ,1995 : 101 dan Khālid Bin 'Abdullah al-'Azharīy , t.t : 2 : 100). Dalam pemerinciannya , *ism al-tafdīl* adalah *qiyāsiy* dan dibentuk daripada wazan أَفْعَلٌ < 'af'alu > dan wazan فُعْلَى < fu'lā > . Wazan أَفْعَلٌ < 'af'alu > digunakan bagi jenis *mufrad* laki-laki dan feminin tanpa *alīf* dan *lām* (مُفْرَدٌ مُجَرَّدٌ مِنْ أَل) seperti زَيْدٌ أَحْسَنُ مِنْ أَحْمَدَ , فَاطِمَةُ أَحْسَنُ مِنْ زَيْنَبَ , dan disandar kepada *ma'rifah* (الْمُضَافُ إِلَى مَعْرِفَةِ) seperti هِنْدٌ أَحْسَنُ النِّسَاءِ , خَالِدٌ أَحْسَنُ الْقَادَةِ , atau *nakirah* (الْمُضَافُ إِلَى نَكْرَةِ) seperti هِنْدٌ أَحْسَنُ امْرَأَةٍ , خَالِدٌ أَحْسَنُ رِجَالٍ (Muhammad Bin 'Abdul Ghaniy al-Miṣriy ,1989 : 74,75) .

Manakala wazan فُعْلَى <fu' lā> pula digunakan bagi jenis feminin ketika berhubung dengan *alīf* dan *lām* (المَعْرَفُ بِال) seperti هُنْدُ الْفُضْلَى بَيْنَ زُمَّلَاتِهَا فِي الْحِصَّةِ dan ketika disandar kepada *ma'rifah* (الْمُضَافُ إِلَى مَعْرِفَةٍ) seperti فَاطِمَةُ فَضْلَى الْمُسْلِمَاتِ (Muḥammad 'Abdul 'Azīz al-Najjār , 1967 : 2 : 131,132) .

Proses pembentukan *ism al-tafdīl* melalui wazan ini sebagaimana dinyatakan dalam sharḥ Ibn 'Aqīl (1990 : 2 : 163) tertakluk kepada semua syarat-syarat berikut :

1. Hendaklah daripada kata kerja *thulāthiy*
2. Hendaklah daripada kata kerja *mutaṣarrif*
3. Hendaklah daripada kata kerja yang menunjukkan unsur perbandingan antara dua sifat yang sama .
4. Hendaklah daripada kata kerja yang sempurna.
5. Hendaklah daripada kata kerja yang tidak nafi
6. Tidak daripada kata kerja yang menunjukkan makna kecacatan
7. Tidak daripada kata kerja pasif

Sekiranya tidak memenuhi salah satu daripada semua syarat-syarat tersebut di atas , maka pembentukan wazan أَفْعَلُ <'af'alu> tidak boleh dilakukan . Sebaliknya satu kata sifat sesuai yang membawa makna perbandingan seperti أَقْلُ ، أَكْبَرُ ، أَصْغَرُ أَكْثَرُ perlu diwujudkan dan diikuti dengan kata nama *maṣdar* yang dibentuk daripada kata kerja yang tidak memenuhi syarat-syarat tersebut seperti زَيْدٌ أَكْثَرُ إِجْتِهَادًا مِنْ أَحْمَدَ (Zaid lebih rajin daripada Ahmad) (al-Makūdiy , 1954 : 131 dan al-Ḥamalāwiy , 1995 : 108) .

6.7 PENUTUP

Bab ini menganalisis pembentukan kata nama *mushtaq* dalam bahasa Arab secara khusus. Kata nama ini merupakan subsistem dari sistem kata kerja dan sentiasa berdampingan dengan kata kerja kerana berfungsi mendukung makna dan ciri-ciri kata kerja. Justeru, kata nama dalam subsistem ini wajar dikaji dan dianalisis pembentukannya kerana proses morfologi yang berlaku padanya adalah sama dengan proses yang berlaku pada kata kerja, malah kesahihan struktur katanya tertakluk kepada kesahihan kata kerja.

Hasil kajian mendapati kata nama *mushtaq* yang tertakluk kepada sistem pembentukan kata kerja dari sudut *mujarrad* dan *mazīd*, *ṣaḥīḥ* dan *mu'tal* terdiri daripada kata nama *maṣḍar*, *ism fā'il* dan *ism maf'ūl*. Manakala kata nama *mushtaq* yang tidak tertakluk kepada sistem pembentukan kata kerja tersebut adalah *ṣīghah mubālaghah*, *ṣifat mushababah* dan *ism tafḍīl*.

Dapatan kajian juga mendapati bahawa proses pembentukan kata nama dalam kategori *mu'tal* adalah lebih sukar berbanding kata nama dalam kategori *ṣaḥīḥ*. Pelbagai perubahan morfologi dan fonologi seperti pengguguran, pengimbuhan, pengalihan, penukaran, penyerapan dan penyuraian telah berlaku dalam pembentukan kata kerja *mu'tal* menyebabkan wujud perbezaan variasi yang ketara antara wazan teras dengan kata *al-mawzūn*.

Dapatan kajian menunjukkan bahawa pembentukan kata nama *maṣḍar* bagi kategori *thulāthiy mujarrad* adalah lebih sukar untuk dianalogi menggunakan keadah *al-Mīzān al-Ṣarfīy* berbanding kata kerja *mazīd* dan *rubā'iy mujarrad*. Ini kerana pola kata nama *maṣḍar* tersebut adalah *samā'iy* dan sukar untuk dikenalpasti kerana jumlahnya terlalu banyak .

